

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg
2017 i jämförelse med perioden 2009–2016

Per Åsbrink

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2017
i jämförelse med perioden 2009–2016

Per Åsbrink

FoU Rapport 2018:2
FoU Välfärd – Region Gävleborg

Layout & form: Gunilla Bloom Lundqvist
Tryckeri: Backman Info, Gävle

ISSN: 1654-8272

Förord

Sedan några år pågår inom FoU Valfärd vid Region Gävleborg projektet ”Att dokumentera insatser för barn och unga”. Arbetet redovisas kontinuerligt för socialchefer, ordföranden och ledamöter i socialnämnderna samt berörda och intresserade handläggare i länet. Ett antal rapporter har producerats sedan 2009.

Fokus i arbetet är att sammanställa data för aktualiseringar av barn och unga till socialtjänsten i länets kommuner. Vi har tidigare sammanställt aktualiseringsdata för barn och unga från 2008 i FoU-rapport 2009:4, 2009 i FoU-rapport 2010:5, 2010 i FoU-rapport 2011:3, 2011 i FoU-rapport 2012:4, 2012 i FoU-rapport 2013:2, 2013 i FoU-rapport 2014:3, 2014 i FoU-rapport 2015:2, 2015 i FoU-rapport 2016:3 samt 2016 i FoU-rapport 2017:2.

Föreliggande rapport redovisar en länssammanställning omfattande helåret 2017 (170101-171231), av alla inkomna aktualiseringar rörande barn- och ungdomsärenden (0–20 år) i länets socialtjänster i tio kommuner.

Rapporten består av två delar: Den första delen omfattar en redovisning av totalsiffror för Gävleborgs län 2017 avseende aktualiseringar för barn och unga: antal anmälningar respektive ansökningar, de aktualiserade barnens kön, ålder och familjebild, vem som aktualiserat, orsak till aktualisering samt hur stor del av aktualiseringarna som leder till utredning. Den första delen i rapporten behandlar även fördelningen av de barn som aktualiseras till socialtjänsten vid mer än ett tillfälle, samt andel barn och ungdomar i kommunen som aktualiseras till socialtjänsten. Redovisningar görs för perioden 2009–2017 i de flesta diagram och tabeller.

Den andra delen av rapporten redovisar motsvarande data för 2017 för kommunerna i länet jämfört med perioden 2009–2016.

Gävle i juni 2018

Per Åsbrink

Innehållsförteckning

FÖRORD	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	4
SAMMANFATTNING	5
INLEDNING.....	6
Bakgrund	6
METOD	8
Insamlade data	8
Bortfall/felkällor	9
Tillförlitlighet.....	9
Generaliserbarhet	9
AKTUALISERADE ÄRENDEN TILL SOCIALTJÄNSTEN 2017	10
Aktualiseringar till socialtjänsten	10
Vilka barn och unga aktualiseras till socialtjänsten?.....	13
Ålder	13
Kön	15
Familjebild	16
Vem aktualiserar till socialtjänsten?	16
Orsaker till anmälan	17
Beslut om social utredning.....	18
ANALYS OCH KOMMENTARER	20
Anmälningar av barn och unga i Gävleborgs län.....	20
Andel anmälda barn och unga i länets kommuner	21
Barn och ungas livssituation i länets kommuner.....	23
AKTUALISERADE ÄRENDEN TILL SOCIALTJÄNSTEN. KOMMUNREDOVISNING	25
Åldersgrupp	25
Vem aktualiserar till socialtjänsten?	29
Orsak till anmälan	35
Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp.....	41
SAMMANFATTANDE SLUTSATSER OCH REFLEXIONER	43
REFERENSER.....	45
BILAGA 1. AKTUALISERINGS- OCH BAKGRUNDSKODER	47
Begreppsdefinitioner – aktualiseringsskäl	48
BILAGA 2. TABELLER	49

Sammanfattning

Sammanställningen av statistik för aktualiseringar (ansökan, anmälan) från de tio kommunernas socialtjänster i Gävleborgs län under helåret 2017 ger ett unikt jämförelsematerial och att jämförelser nu kan göras över tid (2009–2017) gör materialet än mer intressant.

För 2017 inkom 11 405 aktualiseringar rörande barn och unga 0–20 år till socialtjänsten i länets tio kommuner. De allra flesta aktualiseringarna rör anmälningar (91 %) och andelen ansökningar är 7 %.

Det totala antalet aktualiseringar (ansökan och anmälan) ökade med 5 % i länet mellan 2016 och 2017 och *ökningen utgörs helt av antalet anmälningar*. Antalet anmälningar ökade med 7 % mellan 2016 och 2017 och i ett längre tidsperspektiv över perioden 2009 till 2017 noteras en ökning med 117 %.

Antalet unika barn (0–17 år) som anmäls till länets kommuners socialtjänster år 2017 motsvarar 11 % av alla barn och unga i länets kommuner. Antalet unika barn som anmäls ökade med 2 % i länet mellan 2016 och 2017 och över tid (2009 och 2017) finner vi en ökning med 47 %. Kommunernas socialtjänster i länet kommer alltså i kontakt med allt fler barn och ungdomar över tid.

En fortsatt tydlig trend över tid är alltså att antalet *anmälningar* ökar medan *ansökningarna* minskar samt att antalet anmälda yngre barn (0–12 år) fortsätter att öka.

Bland länets tio kommuner 2017 står polisen för flest antal aktualiseringar (anmälningar), följt av skolan och socialtjänsten. I ett nioårsperspektiv visar vår sammanställning att vilka barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten är relativt stabilt vad gäller kön, det är något fler pojkar än flickor som kommer i kontakt med socialtjänsten, även om andelen flickor ökar något över tid. Barnen är i genomsnitt drygt 10 år när de aktualiseras.

En sammanställning av socioekonomiska nyckeldata för länets 10 kommuner visar att länet i jämförelse med riket har en högre andel barn som erhåller öppna insatser inom socialtjänsten och fler barn som placeras i familjehem. Länets kommuner har i jämförelse med riket en högre andel av barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer.

Sedan 2009, då länet påbörjade sammanställningar av aktualiseringarna, har antalet anmälningar av barn och unga ökat för varje år och det är mycket som talar för ökningen inte enbart kan förklaras av förändrade ålderskullar. Möjliga delförklaringar till ökningen av anmälningarna i länet kan vara ett ökat fokus hos myndigheter rörande anmälningsplikten samt en utökad samverkan med socialtjänsten.

Antalet anmälningar från barnets nätverk och andra privatpersoner har ökat varje år sedan 2009. En bidragande faktor till ökningen kan vara förbättrad information på kommunernas webbsidor om hur man ska gå tillväga som privatperson för att anmäla samt om hur socialtjänsten agerar efter en inkommen anmälan.

Inledning

Bakgrund

Socialstyrelsen har de senaste åren drivit frågan om *systematisk uppföljning* inom socialtjänsten, att systematiskt dokumentera arbetet med enskilda klienter för att sedan sammanställa denna information i syfte att utveckla och förbättra verksamheten. Systematisk uppföljning är en förutsättning för en evidensbaserad praktik (EBP) (Socialstyrelsen, 2014).

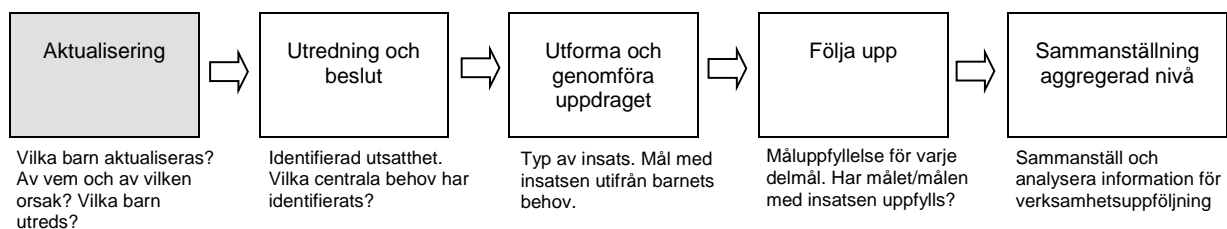
Som FoU-enhet är det vår ambition att bidra till utvecklingen av EBP genom att skapa förutsättningar för socialtjänsten att göra uppföljningar och utvärderingar som kan resultera i t.ex. enklare sambandsstudier, utfallsstudier, lokala uppföljningar av klientfall.

Inom FoU Välfärd, Region Gävleborg, bedrivs arbetet *Att dokumentera insatser för barn och unga* i samarbete med en referensgrupp bestående av representanter för socialtjänsten i länets kommuner. Syftet med arbetet är att förbättra den systematiska uppföljningen av socialtjänstens barn- och ungdomsarbete.

Fokus i arbetet med länets kommuner har varit att sammanställa information om barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten, i syfte att öka kunskapen om verksamhetens klientgrupper och dess behov. En kunskap som är av intresse för verksamheten, politiken och det övriga samhället.

Under våren och sommaren 2007 fattades beslut i alla socialnämnder i Gävleborgs län att lägga in gemensamma koder för *aktualisering* i socialtjänstens verksamhetssystem,¹ koder som arbetats fram i en referensgrupp (se bilaga 1). Därefter har aktualiseringsdata samlats in och sammanställts av FoU Välfärd för varje helår sedan år 2008.

Arbetet bedrivs genom att systematiskt arbeta sig igenom processen i handläggning av barn och unga (figur 1).

Figur 1. Process systematisk uppföljning – barn och unga.

Länets kommuner har sedan 2008 samlat in och sammanställt data rörande ”Aktualisering” i handlägningsprocessen för barn och unga enligt modell (se figur 1). Möjligheten att samla in och sammanställa data för övriga faser i processen (utredning, utforma/genomföra uppdrag, följa upp) har dock hittills varit begränsade, framför allt pga. datatekniska skäl.

Målet är att länets kommuner, förhoppningsvis inom en snar framtid, kommer att kunna utveckla systematisk uppföljning inom barn- och ungdomsvården till att omfatta hela handlägningsprocessen, från ”Aktualisering” till ”Följa upp”.

¹ Aktuella verksamhetssystem i Gävleborgs län är Treserva (Logica) samt ProCapita (Tieto).

Socialstyrelsen har tillsammans med SKL arbetat fram BBIC-variabler för systematisk uppföljning, vilka ska läggas in i kommunernas verksamhetssystem. Inom ramen för handläggning av en BBIC utredning kommer vissa variabler för systematisk uppföljning att registreras, dessa kommer att kunna tas ut ur systemet i form av rapporter. Detta innebär att dokumentation om enskilda klienter kommer att kunna sammanställas och analyseras på gruppnivå för verksamhetsuppföljning och lokala studier (Socialstyrelsen, 2017).

BBIC-variabler för systematisk uppföljning kommer att ge kommunerna och länet möjlighet att följa upp hela handlägningsprocessen. En fullt utbyggd systematisk uppföljning av barn och unga inom socialtjänsten är tänkt att ge att ge kunskap om; verksamhetens målgrupper, vilka insatser som används och resultat av dessa insatser.

Metod

Alla tio kommunerna i länet tar ut statistikuppgifter direkt från socialtjänstens verksamhetssystem rörande registrerade aktualiseringar av barn och ungdomar (0–20 år) för helåret 2017.² Observera att data inte är kopplade till identifierbara personer. Materialet rör alla aktualiseringar vilket innebär att ett barn/ungdom kan vara aktuell för fler än en aktualisering. Dock fr.o.m. 2009 rapporterar kommunerna antal *unika barn* som omfattas av aktualiseringarna. Kommunerna rapporterar data till FoU Välfärd vilket bearbetas i statistikprogrammet SPSS. Kommunerna levererar individbaserade data vilket ger möjlighet till korstabuleringar. FoU Välfärd ansvarar för att sammanställa data i halvårs- och helårsrapporter. Fr.o.m. 2011 deltar alla tio kommuner i länet i redovisning av data rörande barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten i respektive kommun (tabell 1).

Tabell 1. Deltagande kommuner efter år.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sandviken	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Gävle	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Söderhamn	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bollnäs	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ovanåker	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ljusdal	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Hudiksvall	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ockelbo	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Nordanstig	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Hofors	-	-	-	X	X	X	X	X	X	X

Insamlade data

Följande data rapporteras in från länets kommuner till FoU Välfärd, rörande aktualiseringar av barn och unga (0–20 år) (se Bilaga 1):

- Aktualiseringstyp
- Barnets ålder
- Barnets kön
- Vem som aktualiserar
- Orsak till anmälan
- Social utredning eller ej
- Familjebild (borttagen t.o.m. 2017)

Data rörande familjebild (hur barnet bor) har varit behäftad med en omfattande manuell hantering för kommunerna pga. att verksamhetssystemen inte har kunnat leverera färdiga rapporter. Rapportering om hushållstyp har därför tagits bort fr.o.m. år 2017.

² Rör barn- och ungdomsvårdsärenden, ej försörjningsstöd och ensamkommande flyktingbarn.

Bortfall/felkällor

Tänkbara bortfall och felkällor kan vara:

- a) att socialsekreterare inte registrerar ett inkommande ärende;
- b) att socialsekreterare definierar samma/likartade fenomen på olika sätt;
- c) att socialsekreterare registrerar fel.

Tillförlitlighet

Ansvariga för insamling och sammanställning av data vid FoU Välfärd Region Gävleborg bedömer att datamaterialet har en hög tillförlitlighet mot bakgrund av att:

- a) aktualiseringskoderna har implementerats i kommunernas socialtjänster via länets referensgrupp³ och efter beslut i kommunernas socialnämnder, vilket gör att registrering sker på samma sätt;
- b) koderna kan inte ändras av verksamheterna, annat än via ett nytt beslut i socialnämnden. Detta ger stabilitet och möjlighet till mätningar över tid;
- c) datamaterialet är hämtat direkt från de verksamhetssystem som innehåller socialsekreterarnas registrering av alla aktualiserade ärenden till socialtjänstens barn- och ungdomsenheter;
- d) en kodnyckel har arbetats fram inom ramen för projektet, för att så långt möjligt garantera en likartad registrering.

Generaliserbarhet

Trots att det totala datamaterialet är omfattande bör försiktighet iakttas när det gäller att generalisera resultatet. Slumpmässiga variationer beroende av lokala förhållanden kan förekomma, särskilt som dataunderlaget för vissa kommuner är litet. De årliga sammanställningarna ökar säkerheten i data över tid samt möjliggör även studier av inomkommunala förändringar.

---

³ Bestående av systemförvaltare och socialsekreterare från alla tio kommunerna i länet.

Aktualiserade ärenden till socialtjänsten 2017 barn och ungdom 0–20 år. Sammanställning av data från Gävleborgs län. År 2017 jämfört med 2009–2016.

Aktualiseringar till socialtjänsten

Detta avsnitt rör aktualiseringar till socialtjänsten. ANSÖKAN: den enskilde/vårdnadshavaren begär bistånd. ANMÄLAN: en anhörig, annan privatperson eller myndighet anmäler till socialtjänsten om misstanke att ett barn far illa. YTTRANDE: begäran inkommer från en myndighet. Överflyttning av ärende: överflyttning av ett ärende från en annan kommun.

Tabell 2. Totalt antal aktualiseringar till socialtjänsten 2017. 0–20 år, 10 kommuner. 2009–2017. Antal och procentuell förändring -16–17 samt -09–17.

	Period helår									16-17 %	09-17 %	Totalt
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017			
Sandviken	675	642	686	686	739	782	829	1105	1200	+9	+78	7344
Gävle	2391	2193	2247	2224	2749	3097	3654	4404	4602	+4	+92	27561
Söderhamn	799	798	692	736	905	1013	985	1121	1358	+21	+70	8407
Bollnäs	582	524	518	516	513	638	602	799	901	+13	+55	5593
Ovanåker	116	158	146	142	133	181	260	268	258	- 4	+122	1662
Ljusdal	315	432	408	524	574	750	763	713	730	+2	+132	5209
Hudiksvall	597	918	891	948	1072	1401	1459	1653	1476	- 11	+147	10415
Hofors*	-	-	234	175	269	292	348	282	316	+12	+135	1916
Ockelbo	189	165	134	144	124	120	172	155	185	+19	- 2	1388
Nordanstig	164	193	188	177	229	212	284	316	379	+20	+131	2142
Länet	5828	6023	6144	6272	7307	8486	9356	10816	11405	+5	+96	71637

*Hofors, förändring period 2011–2017.

För 2017 inkom 11405 aktualiseringar till länets kommuner socialtjänster rörande barn och unga (0–20 år). I jämförelse mellan 2016 och 2017 ökade antalet aktualiseringar med 5 % i länet. I åtta av tio kommuner ökade antalet aktualiseringar och störst ökning finner vi i Söderhamn (+ 21 %) och Nordanstig (+ 20 %). I jämförelse mellan åren 2009 och 2017 noteras att aktualiseringarna totalt har ökat med 96 % i länet och störst ökning finner vi i kommunerna Hudiksvall (+ 147 %) och Ljusdal (+ 132 %) (tabell 2).

Tabell 3. Typ av aktualisering till socialtjänsten. 0–20 år. 10 kommuner. 2009–2017. Antal och Procent.

	Period helår								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ansökan	911	787	665	723	725	779	787	832	755
	16 %	13 %	11 %	12 %	10 %	9 %	8 %	8 %	7 %
Anmälan	4724	4975	5259	5303	6334	7486	8329	9788	10424
	81 %	83 %	86 %	85 %	87 %	88 %	89 %	90 %	91 %
Yttrande	184	230	203	238	231	198	214	182	205
	3 %	4 %	3 %	4 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Överflyttning av ärende	9	31	17	8	17	23	26	14	21
	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Totalt	5828	6023	6144	6272	7307	8486	9356	10816	11405
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Av 11405 aktualiseringar till socialtjänsten i länets tio kommuner var 91 % anmälningar och 7 % ansökningar. I jämförelse mellan 2016 och 2017 har andelen anmälningar ökat med 1 % (från 90 till 91 %). Över tid, från 2009 till 2017, noteras att andelen anmälningar ökar (från 81 till 91 %) medan andelen ansökningar minskar (från 16 till 7 %) (tabell 3).

När vi speciellt studerar utvecklingen av antalet anmälningar (inkl. yttranden, överflyttning) till kommunernas socialtjänster noteras att mellan 2016 och 2017 har antalet anmälningar ökat med 7 %. För Nordanstig noteras en ökning med 27 % och för Söderhamn med 26 % (tabell 4).

Tabell 4. Antal anmälningar⁴ barn och unga (0–20 år). 10 kommuner. 2017. Antal och procentuell förändring -16–17 samt -09–17. n=64673.

	Period helår									16-17 %	09-17 %
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
Sandviken	586	546	595	563	655	687	750	1019	1122	+10	+91
Gävle	2083	1933	1995	1992	2484	2840	3313	4051	4292	+6	+106
Söderhamn	680	689	621	660	827	912	901	1028	1295	+26	+90
Bollnäs	468	466	466	457	468	584	537	724	838	+16	+79
Ovanåker	84	123	123	117	115	171	246	258	244	- 5	+190
Ljusdal	252	355	365	475	519	695	706	679	695	+2	+176
Hudiksvall	473	809	814	858	956	1265	1386	1541	1351	- 12	+186
Hofors	0	0	202	139	244	259	318	258	284	+10	+41
Ockelbo	148	145	121	130	110	106	146	140	166	+19	+12
Nordanstig	143	170	177	158	204	188	266	286	363	+27	+154
Länet	4917	5236	5479	5549	6582	7707	8569	9984	10650	+7	+117

⁴ Anmälningar, yttranden samt överflyttningar av ärenden från andra kommuner.

Antalet anmälningar har under perioden 2009–2017 ökat med 117 % i länet. Vid en jämförelse mellan kommunerna föreligger det förhållandevis stora skillnader i utvecklingen av antalet anmälningar över tid och störst ökning noteras i Ovanåker, Hudiksvall och Ljusdal (tabell 4).

Vi vet att en del barn och ungdomar aktualiseras (anmäls eller ansöker) till socialtjänsten mer än en gång under ett år, men hur många det omfattar har vi tidigare inte haft kunskap om. Kommunernas verksamhetssystem kan ännu inte leverera data om detta, varför dessa uppgifter har plockats fram manuellt ur systemen.

Tabell 5. Totalt antal aktualiserade unika barn och unga (0–20 år). 10 kommuner. 2017. Antal och procentuell förändring -16–17 samt -09–17. n=49136.

	Period helår									16-17	09-17
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	%	%
Sandviken	565	519	538	571	592	646	699	889	904	+2	+60
Gävle	2143	1731	1615	1499	1765	1957	2264	2604	2620	+1	+22
Söderhamn	537	498	513	496	552	629	648	661	737	+11	+37
Bollnäs	378	311	338	333	336	394	452	520	588	+13	+56
Ovanåker	88	134	117	111	98	127	169	197	204	+4	+132
Ljusdal	264	375	309	378	408	470	485	555	497	-10	+88
Hudiksvall	542	863	649	717	801	939	991	984	936	-5	+73
Hofors	0	0	131	137	136	179	199	181	188	+4	+44
Ockelbo	159	144	103	118	104	100	128	111	130	+17	-18
Nordanstig	117	129	142	135	150	138	188	209	230	+10	+97
Länet	4793	4704	4455	4495	4942	5579	6223	6911	7034	+2	+47

Antalet *unika barn* som aktualiserats (ansökan, anmälan) till socialtjänsterna i länet under 2017 är 7034 barn. En ökning av antalet unika barn med 2 % noteras i jämförelse med 2016. Det föreligger stora skillnader mellan kommunerna, för Bollnäs noteras en ökning med 13 % och för Hudiksvall en minskning med 5 % (tabell 5).

I jämförelse mellan 2009 och 2017 har antalet unika barn ökat med 47 % i länet. Även här föreligger stora skillnader mellan kommunerna, för Ovanåker noteras en ökning med 132 % samt en minskning i Ockelbo med 18 % (tabell 5).⁵

För länets kommuners socialtjänster 2017 noteras att 38 % av alla aktualiseringar rör barn som aktualiserats till socialtjänsten fler än en gång under ett år. Andelen barn som aktualiserats två gånger eller fler under perioden har ökat jämfört med 2016 (från 36 till 38 %). Andelen barn som aktualiseras mer än en gång är ojämnt fördelad mellan kommunerna (tabellbilaga tabell 1).

⁵ Eftersom data inte är personnummerbaserad så vet vi inte hur stor andel av de unika barnen som förekommer vid mer än ett tillfälle under perioden 2009–2017. T.ex. ett och samma barn kan vara aktualiserat under t.ex. 2012 och 2013.

Tabell 6. Antalet barn och ungdomar 0–20 år som aktualiserats två ggr eller fler. 10 kommuner. 2017. Antal.

	Antal aktualiseringar									Totalt
	2	3	4	5	6	7	8	9	10 eller fler	
Sandviken	121	53	15	3	2	0	0	0	0	194
Gävle	457	157	94	63	32	19	8	13	20	863
Söderhamn	131	51	34	20	6	6	2	2	9	261
Bollnäs	99	40	9	5	2	0	0	0	7	162
Ovanåker	25	7	1	1	0	0	0	1	0	35
Ljusdal	78	38	7	1	3	1	0	0	3	131
Hudiksvall	150	77	27	18	4	5	1	0	0	282
Hofors	14	12	9	3	2	0	1	3	1	45
Ockelbo	18	7	3	0	0	0	1	1	0	30
Nordanstig	28	15	6	5	2	0	1	0	1	58
Länet	1121	457	205	119	53	31	14	20	42	2062

Under 2017 har totalt 2062 barn aktualiserats två ggr eller fler till kommunernas socialtjänster. Av dessa har de allra flesta (54 %) aktualiserats vid två tillfällen ($n = 1121$) och 22 % vid tre tillfällen ($n = 457$) (tabell 6).

Vilka barn och unga aktualiseras till socialtjänsten?

Ålder

Barnen är i genomsnitt närmare 11 år (10,54 år) när de aktualiseras (ansökan, anmälan, yttrande) till socialtjänsten. I jämförelse med 2016, då medelåldern var 10,48 år, finner vi att medelåldern på barn och unga är något högre 2017 (diagram 1).

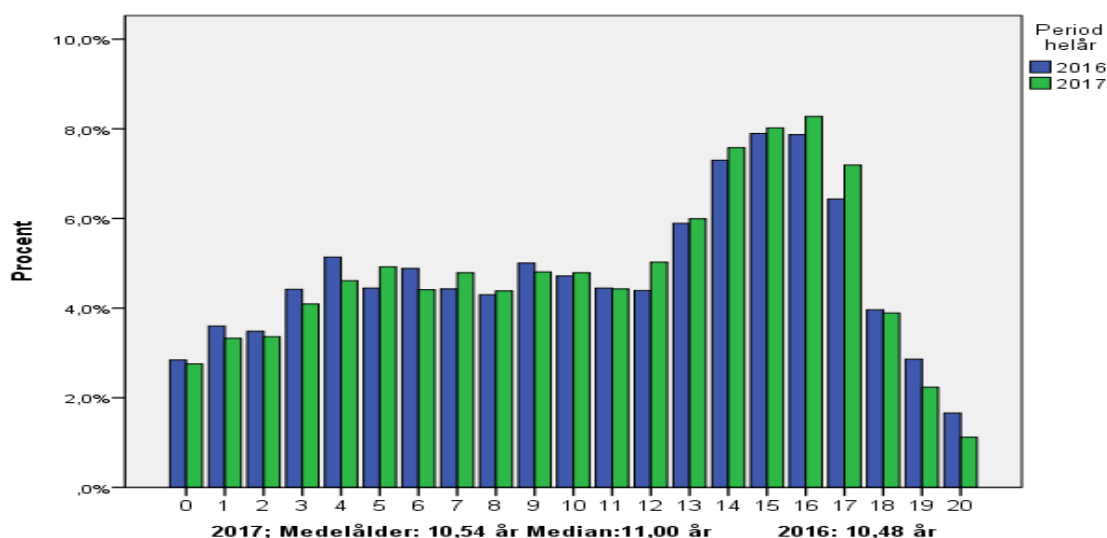

Diagram 1. Åldersfördelning, 0–20 år, aktualiseringar. Totalt, 10 kommuner. 2017 jämfört 2016. Procent.

När vi bryter ner ovanstående diagram i åldersgrupper finner vi för 2017 att aktualiserade barn i åldersgrupperna 0–6 och 7–12 år utgör 28 % av den totala andelen barn och unga. Andelen aktualiserade yngre barn 0–6 år minskar och barn 7–12 år ökar mellan 2016 och 2017. Åldersgruppen 13–16 år fortsätter att öka efter en nedåtgående trend mellan åren 2009 och 2014 (diagram 2, tabellbilaga tabell 2).

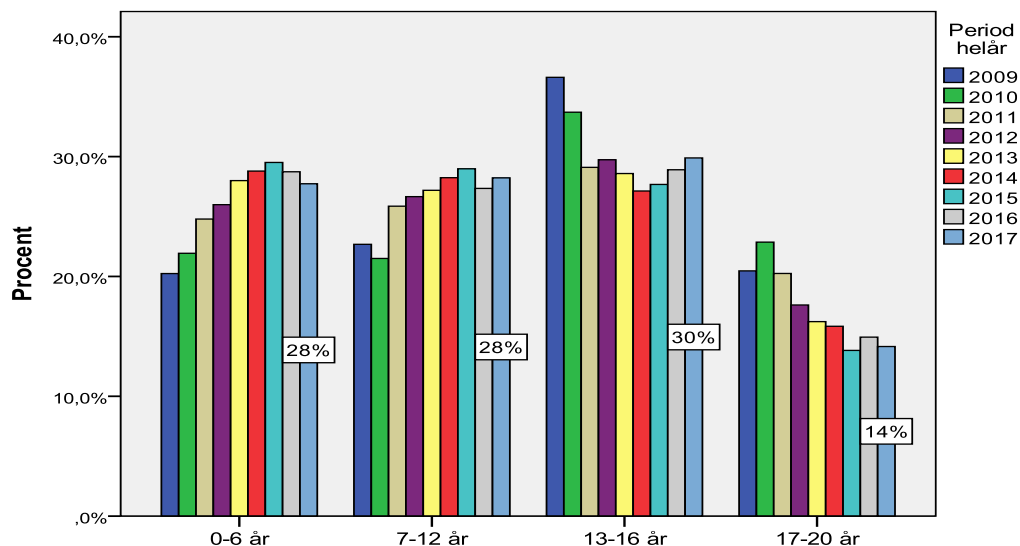

Diagram 2. Fördelning åldersgrupp. Totalt, 10 kommuner. 2009–2017. Procent.

Om vi tittar på andelen *unika* barn och unga 0–20 år som har aktualiserats (ansökan, anmälan) är medelåldern densamma (10,44) i jämförelse mellan 2016 och 2017. För perioden 2009–2017 har medelåldern sjunkit från 12 år (11,74) till drygt 10 år (10,44) för 2017 (tabell 7).

Tabell 7. Medel- och medianålder aktualiserade unika barn och unga. 10 kommuner. 2009–2017.*

Period helår	Medel	Median	Antal
2009	11,74	13,00	4785
2010	11,65	13,00	4704
2011	11,15	12,00	4455
2012	10,76	12,00	4495
2013	10,47	11,00	4922
2014	10,34	11,00	5572
2015	10,17	11,00	6145
2016	10,44	11,00	6828
2017	10,44	11,00	6997*

*Bortfall=37

För 2017 noteras att andelen anmälningar är högst för barn i åldersgrupperna 0–6 och 7–12 år, 95 respektive 94 %, medan andelen ansökningar är högst för åldersgruppen 17–20 år (13 %) (tabell 8).

Tabell 8. Aktualiseringstyp efter åldersgrupp. 10 kommuner. 2017.
Antal och Procent.*

	Aktualiseringstyp				Totalt
	Ansökan	Anmälan	Yttrande	Överflyttning av ärende	
0-6 år	151	2987	8	5	3151
	5 %	95 %	0 %	0 %	100 %
7-12 år	190	3003	3	11	3207
	6 %	94 %	0 %	0 %	100 %
13-16 år	176	3128	90	2	3396
	5 %	92 %	3 %	0 %	100 %
17-20 år	213	1288	104	3	1608
	13 %	80 %	6 %	0 %	100 %
Totalt	730	10406	205	21	11362
	6 %	92 %	2 %	0 %	100 %

*Bortfall=43

Kön

Av de barn och ungdomar som aktualiserats 2017 är 55 % pojkar och 45 % flickor (tabell 9). Jämfört över tid (2009–2017) har andelen flickor ökat från 43–45 % (tabellbilaga, tabell 3).

Tabell 9. Kön efter åldersgrupp. 10 kommuner.
2017. Antal och Procent.*

	Kön		Totalt
	Pojke	Flicka	
0-6 år	1573	1576	3149
	50 %	50 %	100 %
7-12 år	1749	1456	3205
	55 %	45 %	100 %
13-16 år	1945	1451	3396
	57 %	43 %	100 %
17-20 år	1004	602	1606
	63 %	37 %	100 %
Totalt	6271	5085	11356
	55 %	45 %	100 %

Bortfall=47

Hälften (50 %) av de allra yngsta barnen, 0–6 år, som aktualiseras till socialtjänsten under år 2017 är flickor. I jämförelse med gruppen ungdomar, 17–20 år, där majoriteten (63 %) är pojkar (tabell 9).

Familjebild

Data rörande barnets familjebild har sammanställts sedan 2009, dock inte för alla kommuner.⁶ Rapportering av data rörande familjebild (hur barnet bor) har dock varit behäftad med en omfattande manuell hantering för kommunerna pga. att verksamhetssystemen inte har kunnat leverera färdiga rapporter. Rapportering om familjebild har därför tagits bort fr.o.m. år 2017. Under perioden 2009–2016 har andelen barn som aktualiserats till socialtjänsten och som lever med en ensamstående förälder varierat mellan 56 till 65 % (FoU rapport 2017:2, s. 18).

I jämförelse med SCBs barn och familjestatistik noteras att tre av fyra barn, 75 %, i riket bor med båda sina ursprungliga föräldrar. Den vanligaste familjetypen för en ensamstående förälder är en ensamstående mamma (SCB 2013, Statistiknyhet 2013-10-07).

Andelen ensamstående föräldrar, och då i synnerhet ensamstående mammor, som kommer i kontakt med socialtjänsten i länets kommuner är således en överrepresenterad grupp.

Andra svenska studier av barn som enligt skola och barnhälsovård haft psykosociala problem har barn till ensamstående föräldrar varit överrepresenterade. Av dessa studier kan man dra slutsatsen att barn i enföräldersfamiljer löper en något förhöjd risk för negativa utfall än andra barn. Dock är effekterna av ensamföräldraskap inte särskilt stora. Andra faktorer såsom ekonomisk situation, föräldrarnas utbildning samt personliga egenskaper hos barn och förälder är mer avgörande för barnets utveckling (Lagerberg, D. & Sundelin, C., 2000, s. 195).

Vem aktualiserar till socialtjänsten?

Ansökningar till socialtjänsten görs uteslutande av barnets förälder/vårdnadshavare eller den enskilde (myndig ungdom), medan *anmälningar* om barn och unga görs av privatpersoner eller myndigheter.

Tabell 10. Vem aktualiserar till socialtjänsten? 10 kommuner. 2009–2017. Procent.
n=71634.

		Period helår, procent								
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ansökan	Den enskilde/sökande	4	4	3	3	3	2	2	2	1
	Förälder/vårdnadshavare	11	9	8	8	7	7	7	6	5
	Anhörig	5	9	9	8	10	11	10	9	9
	Annan privatperson	11	9	11	11	10	12	12	14	12
Anmälan	Förskola	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Skola	14	13	12	14	15	14	16	15	15
	Hälso- och sjukvård	8	8	9	8	10	10	10	10	12
	Socialtjänsten (ex officio)	10	11	11	11	12	14	14	15	16
	Polisen	26	25	24	25	20	18	17	19	19
	Åklagare/domstol	3	4	3	3	2	2	1	1	1
	Annan kommun	2	2	2	2	2	2	3	3	3
	Övrigt	4	4	5	5	6	5	6	5	5
Totalt		100	100	100	100	100	100	100	100	100

Privatpersoner, 27 %

Myndigheter, 73 %

⁶ Fem kommuner har rapporterat. Övriga kommuner har inte haft tid och resurser att manuellt sammanställa dessa data.

Bland länets tio kommuner 2017 står polisen för flest antal *anmälningar* (19 %), följt av socialtjänsten (16 %) och skolan (15 %). 12 % av anmälningarna kommer från annan privatperson och 9 % från anhöriga medan 2 % av anmälningarna kommer från förskolan. 6 % av *ansökningarna* kommer ifrån familjen: den enskilde (1 %) och förälder/vårdnadshavare (5 %) (tabell 10, tabellbilaga tabell 4).

I jämförelse mellan 2016 och 2017 noteras en ökning av andelen anmälningar från hälso- och sjukvård, polisen och socialtjänsten (ex. officio) (tabell 10, tabellbilaga tabell 5).

Sammanfattningsvis kommer 73 % av aktualiseringarna 2017 från myndigheter och 27 % från barnets privata nätverk eller från andra privatpersoner (tabell 10). I jämförelse kan konstateras att andelen aktualiseringar från myndigheter 2016 var 69 % och från det privata nätverket 31 % (FoU rapport 2017:2, s. 17).

Orsaker till anmälan

I länets kommuner har orsak till aktualisering endast registrerats vid anmälan. De orsakskategorier som tagits fram inom ramen för arbetet med länets kommuner (se bilaga 1) har hämtats från forskningsöversikter rörande utsatta barn samt från forskningsstudier som behandlar sammanställningar av barnavårdsutredningar.

De verksamhetssystem som socialtjänsten i länet använder tillåter inte att man registrerar mer än ett aktualiseringsskäl per inkommit anmälningsärende. Detta kan begränsa registrering i komplexa ärenden som omfattas av problemansamlingar. Socialarbetarna i länet har dock inte upplevt några stora problem med att identifiera ett bärande problemområde vid varje anmälningsstillfälle.⁷

Tabell 11. Orsak till anmälan. 0–20 år. 10 kommuner. 2009–2017. Procent. n= 64280.

	Period helår, procent								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Psykisk ohälsa hos barnet	4	3	3	3	4	4	4	4	5
Beteendeproblem	15	17	14	14	11	10	11	11	12
Skolproblem	4	3	3	3	3	3	3	4	4
Relationsproblem i familjen	5	6	6	7	7	7	8	6	7
Förseelse	12	8	8	6	5	3	2	4	3
Egen brottslighet/kriminalitet	9	9	7	6	4	4	4	3	4
Eget missbruk	4	5	4	4	4	5	4	4	4
Omsorgssvikt	35	38	43	44	47	48	49	49	44
Utsatt för övergrepp	6	5	5	6	7	7	8	6	7
Våld i familjen	7	6	7	7	7	8	8	8	9
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Omsorgssvikt är den vanligaste orsaken till anmälan (44 %) i länets tio kommuner 2017. Omsorgssvikt är ett samlingsbegrepp som omfattar brister i omsorg om barnet, pga. missbruk el-

⁷ Vid löpande referensgruppsmöten i projektet ger kommunrepresentanter feedback om arbetet i projektet. Instruktionen vid registrering är att det är den av anmälaren uppgivna orsaken som ska registreras.

ler psykisk sjukdom hos förälder, försummelse, vanvård och övervakning eller hårda och auktoritära uppfostringsmetoder (tabell 11, tabellbilaga tabell 5).

Beteendeproblem är den näst vanligaste orsaken till anmälan (12 %). Detta rör barn och unga som befinner sig i riskzonen p.g.a. ett utagerande beteende, vistelse i riskmiljöer eller i riskbruk av alkohol och droger. Kriminalitet anmäls i 4 % av fallen, detta omfattas av rapporter om lagöverträdelse som kan leda till beslut av åklagare i någon form såsom åklagaryttrandet och polisrapporter. Förseelse anmäls i 3 % av fallen, vilka omfattar rapporterade snatterier samt mindre allvarliga lagöverträdelse.

I övrigt kan noteras att 9 % av anmälningarna rör våld i familjen och 7 % misstänkt övergrepp mot barnet, 5 % rör anmälan om psykisk ohälsa hos ett barn och 4 % skolproblem. 4 % av anmälningarna rör missbruk hos den unge (eget missbruk) (tabell 11, tabellbilaga tabell 5).

Mellan 2016 och 2017 noteras att andelen anmälningar om omsorgssvikt minskat och anmälningar om övergrepp mot barn och våld i familjen ökat. Vidare kan även noteras att andelen anmälningar om psykisk ohälsa hos barnet och beteendeproblem har ökat i jämförelse med 2016.

Över perioden 2009–2017 kan vi främst notera att andelen anmälningar rörande omsorgssvikt har minskat under 2017, efter att ha haft en uppåtgående trend sedan 2009 (tabell 11, tabellbilaga tabell 5).

Då omsorgssvikt utgör en så stor andel av anmälningarna och är ett samlingsbegrepp som omfattar brister i omsorg om barnet gjordes en specialstudie av vad som låg bakom dessa anmälningar i nio av länets 10 kommuner under första halvåret 2011 (FoU Välfärd, Arbetsrapport 2012:2).

Det framgår av resultatet att närmare hälften (48 %) av de barn som anmäls för omsorgssvikt enligt anmälningarna lever i en *riskmiljö* där barnets grundläggande behov blir eftersträva. De främsta orsakerna går att finna i förälders missbruk, och i vissa fall en orolig hem-situation med bråk och konflikter där missbruk av alkohol ofta är förekommande. De som oftast anmäler barn i riskmiljö är privatpersoner och polisen.

Fysisk försummelse förelåg i 32 % av anmälningarna där det framför allt handlade om bristande tillsyn (hygien, kläder, mat) och i vissa fall övervakning (barnet lämnas ensamt). De som främst anmäler fysisk försummelse är privatpersoner, socialtjänsten, hälso- och sjukvården.

20 % av barnen är utsatta för psykisk försummelse, främst på grund av psykisk sjukdom/ohälsa hos förälder och i vissa fall hårda och inkonsekventa uppfostringsmetoder och i enskilda fall kognitiva svårigheter hos föräldrar. Fokus i psykisk försummelse är brister i den känslomässiga omvårdnaden på grund av brister i samspel och stimulans eller i kärlek och uppmärksamhet. Socialtjänsten, hälso- och sjukvården, anhöriga och skolan anmäler i de flesta fall barn utsatta för psykisk försummelse.

Beslut om social utredning

Barn som aktualiseras till socialtjänsten blir inte automatiskt aktuella för en social utredning. När en anmälan kommer in till socialtjänsten görs först en bedömning (förhandsbedömning) om anmälan allvarlighetsgrad och om barnets behov behöver utredas. Vid en ansökan, från förälder, skall en social utredning alltid inledas för att utreda barnets behov.

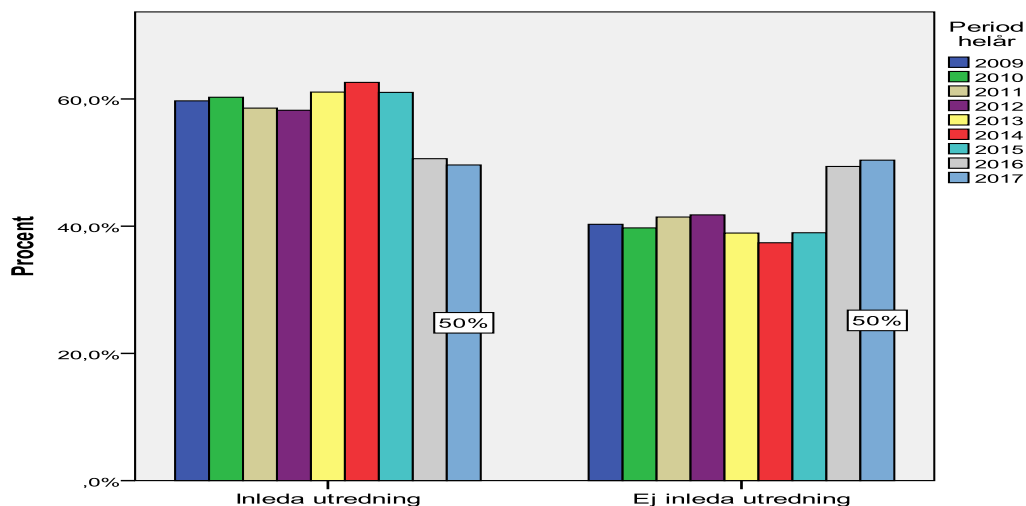

Diagram 3. Beslut om social utredning. 10 kommuner. 2009–2017. Procent.

För länets kommuner finner vi att av det totala antalet aktualiseringar 2017 leder hälften 50 % till en social utredning, vilket är en minskning i jämförelse med 2016 (51 %) (diagram 3, tabellbilaga, tabell 6).

Tabell 12. Beslut om social utredning fördelat efter typ av aktualisering. 10 kommuner. 2009–2017. Antal och Procent.⁸

Beslut om att inledda utredning										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
	%	%	%	%	%	%	%	%	Totalt	%
Ansökan	73	86	87	87	89	92	91	89	746	93
Anmälan	56	54	53	52	57	59	57	47	10 296	52
Yttrande	100	99	100	99	99	100	99	95	205	96
Överflyttning av ärende	100	97	100	100	65	50	68	36	21	57
Totalt	60	60	59	58	61	63	61	51	11 268	55

För 2017 noteras att vid anmälningar startas en social utredning i 52 % av fallen samt i 93 % vid ansökningar. Andelen beslut om att inledda social utredning ökar i jämförelse med 2016 (tabell 12).

Enligt lagstiftningen skall alla ansökningar utredas, anledningen till att en andel av ansökningarna inte går till utredning är ofta att den sökande själv tar tillbaka ansökan. Detta registreras då som en ”ej inledd utredning” i verksamhetssystemet.

⁸ Anledningen till att antalet anmälningar skiljer sig från tabell 3 är att det saknas uppgifter om beslut om utredning eller ej för vissa poster. Bortfall för 2017=137.

Analys och kommentarer

Myndigheter som möter barn och ungdomar i sin verksamhet (förskola, skola, hälso- och sjukvård osv.) har en lagstadgad skyldighet att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa (14 kap. 1 § SoL). För privatpersoner föreligger ingen lagstadgad skyldighet att anmäla till socialtjänsten. Det finns dock en lagstadgad rekommendation för privatpersoner att anmäla olika förhållanden om barn som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Begreppet ”barn som far illa” används framför allt juridiskt och avser barn som utsätts för brister i omsorgen av sina föräldrar och barn/ungdomar som skadar sig själva genom destruktiva beteenden (Socialstyrelsen, 2012, s. 11).

Det är svårt att uttala sig om hur många barn som far illa då definitionen av ”att fara illa” inte är entydig. Anmälningar om barn eller unga som far illa speglar inte bara barnets situation utan kan också vara ett uttryck för anmälningsbenägenheten i samhället. Med anmälningsbenägenhet avser anmälares toleransnivå för risker som barn utsätts för. Det finns således inget direkt samband mellan antalet anmälningar och de faktiska förhållandena som barn lever under (a a:s. 11).

Anmälningar av barn och unga i Gävleborgs län

När vi studerar antalet anmälda (anmälningar, yttranden) barn och unga (0–17 år) till kommunernas socialtjänster i länet över tid (2009 till 2017), noteras att antalet anmälda yngre barn (0–6, 7–12 år) haft en uppåtgående trend. Vi finner vidare att fr.o.m. 2012 ökar antalet anmälda äldre barn (13–16 år), efter att ha haft en nedåtgående trend mellan 2009 till 2012 (diagram 4, tabellbilaga, tabell 7).

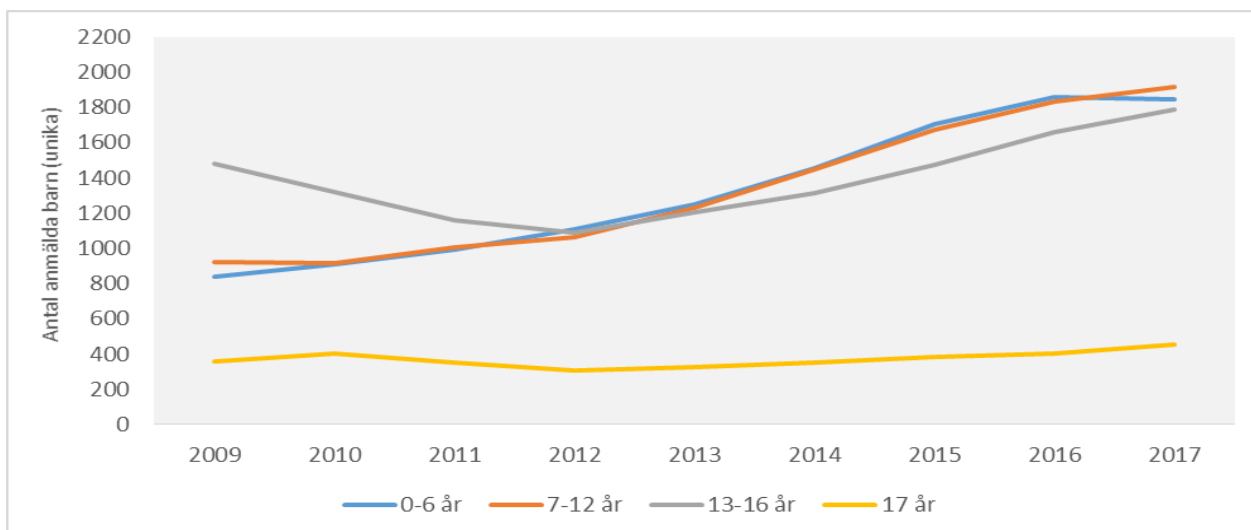

Diagram 4. Antal anmälda barn (unika) efter åldersgrupper. Period 2009–2017. 10 kommuner. n=39743.

I jämförelse mellan 2016 och 2017 har antalet yngre barn 0–6 år som anmälts till kommunernas socialtjänster i länet minskat något (-1 %) och barn 7–12 år ökat med 5 %. Antalet anmälda äldre barn (13–16 år) har ökat med 8 %. Över tid (2009 och 2017) har antalet anmälda barn 0–6 år ökat med 120 % och barn i 7–12 år med 108 % (tabellbilaga, tabell 7).

Nedanstående diagram 5 beskriver antal barn/unga (0–17 år) per ålder i befolkningen i länet för perioden 2009 och 2017 (blåa och röda staplar) samt antal barn/unga (unika) som anmälts till länets kommuners socialtjänster för perioden 2009 och 2017 (streckad och heldragen linje) (diagram 5).

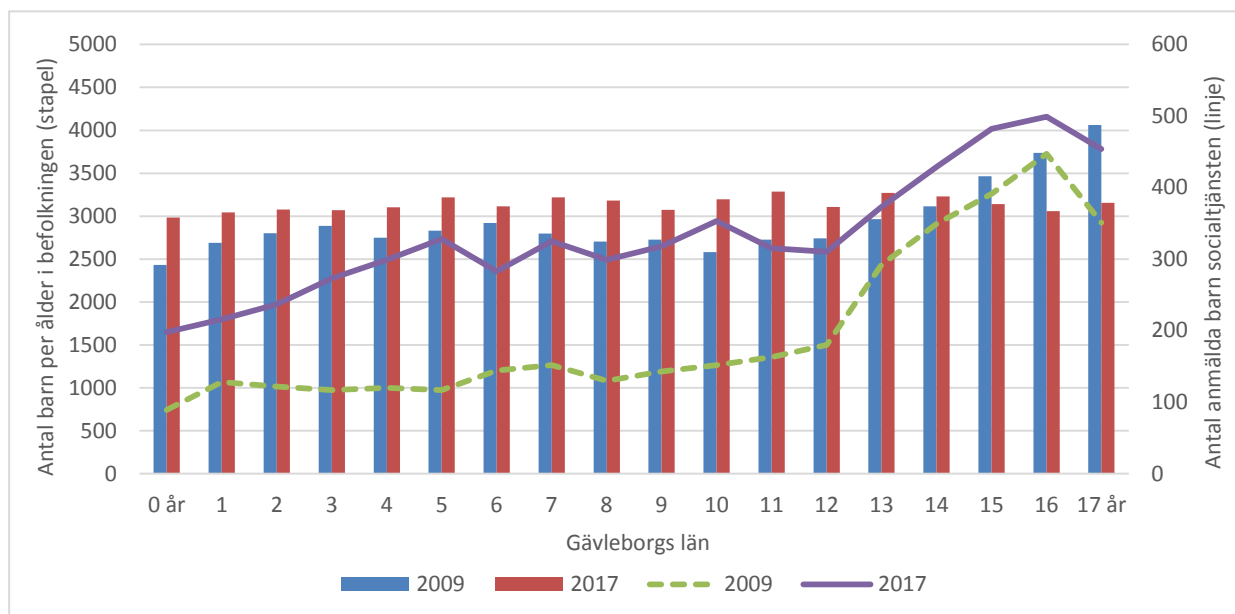

Diagram 5. Antal barn per ålder i befolkningen för länet. Antal anmälda barn (unika) till socialtjänsten. 2009 och 2017. Totalt, 10 kommuner.

Av befolkningsutvecklingen går att utläsa, i jämförelse mellan 2009 och 2017 (se staplar), att antalet yngre barn i länet har ökat och äldre barn minskat. Antalet anmälda yngre barn (se linjer) till socialtjänsten följer även befolkningsutvecklingen i länet, en ökning av yngre barn i befolkningen ger även en ökning av anmälningar till socialtjänsten. Dock, samma tendens finner vi dock inte för äldre barn och unga (15–17 år), trots en minskning i befolkningen i jämförelse mellan 2009 och 2017 noteras tvärtom en ökning av anmälningar av äldre barn och unga till socialtjänsten mellan de båda åren (diagram 5).

Det är således mycket som talar för att utvecklingen av antalet anmälningar av barn till socialtjänsten inte enbart kan förklaras av förändrade ålderskullar.

Andel anmälda barn och unga i länets kommuner

Det saknas löpande nationell statistik rörande barn som anmäls till socialtjänstens barn och ungdomsverksamhet, vilket gör det svårt att veta i vilken grad andelen aktualiserade barn och unga ökar eller minskar. Fr.o.m. 2009 kan vi redovisa antalet unika barn och unga som aktualiserats till socialtjänsten i Gävleborg, i relation till den faktiska andelen barn och unga i kommunerna.

Nedanstående tabell 13 visar antalet barn/unga (unika) som anmäls (anmälningar, yttranden) till socialtjänsten i länets 10 kommuner under 2009 och 2017 efter andelen barn/unga i kommunerna under de båda åren, enligt befolkningsstatistik från SCB.⁹

Tabell 13. Antal anmälda barn/unga (unika) efter andel barn/unga i 10 kommuner 2009 och 2017. Förändring 2009 och 2017. Procent.

	0-6 år andel, %		Förändring %, 09-17	7-12 år andel, %		Förändring %, 09-17	13-17 år andel, %		Förändring %, 09-17
	2009	2017		2009	2017		2009	2017	
Sandviken	4,3	7,9	+3,6	5,9	8,8	+2,9	7,9	13,2	+5,3
Gävle	5,5	8,8	+3,3	7,1	9,9	+2,8	14,6	14,9	+0,3
Söderhamn	5,6	9,6	+4,0	6,2	13,7	+7,5	14,1	15,2	+1,1
Bollnäs	2,2	6,3	+4,1	5,1	8,8	+3,7	9,5	15,0	+5,5
Ovanåker	1,0	6,2	+5,2	1,8	6,5	+4,7	4,1	11,6	+7,5
Ljusdal	4,6	10,0	+5,4	5,4	12,7	+7,3	6,8	15,0	+8,2
Hudiksvall	3,0	9,5	+6,5	3,7	9,9	+6,2	9,0	13,4	+4,4
Hofors*	4,0	7,7	+3,7	6,3	9,2	+2,9	9,3	10,1	+0,8
Ockelbo	5,8	5,6	- 0,2	11,7	10,7	- 1,0	11,8	13,5	+1,7
Nordanstig	3,6	9,3	+5,7	5,1	11,8	+6,7	6,0	12,6	+6,6
Länet	4,4	8,5	+4,1	5,9	10,1	+4,2	10,9	14,1	+3,2

*För perioden 2011–2017.

För länet 2017 noteras att antalet anmälda yngre barn (0–6 år) motsvarar 8,5 % av andelen barn 0–6 år i länets kommuner. Som exempel noteras främst att Ljusdal (10,0 %), Söderhamn (9,6 %) och Hudiksvall (9,5 %) ligger över genomsnittet för länet. I jämförelse mellan 2009 och 2017 har andelen anmälda barn 0–6 år i länet ökat med drygt 4 procentenheter (4,1 %) och störst ökning noteras i Hudiksvall (6,5 %) och Nordanstig (5,7 %) (tabell 13).

För åldersgruppen 7–12 år finner vi att antalet anmälda barn för 2017 motsvarar 10,1 % av andelen barn i länets kommuner. I jämförelse mellan 2009 och 2017 har andelen barn ökat med 4 procentenheter (4,2 %). En ökning noteras i nio av tio länets kommuner och de största ökningarna finner vi i Söderhamn (7,5 %) och Ljusdal (7,3 %) (tabell 13).

Antalet anmälda äldre barn och unga (13–17 år) till socialtjänsten år 2017 motsvarar 14,1 % av andelen barn och unga i den åldersgruppen i länet. I jämförelse mellan åren 2009 och 2017 har andelen ökat med 3 procentenheter (3,2 %) och en ökning noteras i alla länets kommuner, störst ökning noteras i Ljusdal (8,2 %) och Ovanåker (7,5 %) (tabell 13).

Antalet unika barn och unga (0–17 år) som anmäls till länets socialtjänster år 2017 motsvarar närmare 11 % (10,6 %) av andelen barn och unga i länets kommuner.¹⁰ I jämförelse med 2016 ser vi en viss ökning då andelen barn och unga var 10,3 % (FoU-rapport 2017:2. Region Gävleborg. FoU Välfärd).

⁹ www.scb.se/befolkningsstatistik (folkmängd efter region, ålder och kön). År 2017.

¹⁰ 2017: Antal barn/unga (0-17 år) i länet; 56 527. Antal barn/unga (unika) som anmäls till länets socialtjänster; 5991.

Barn och ungas livssituation i länets kommuner

Om vi ser till strukturella förhållanden, hur ser situationen ut för barn och unga i länets kommuner? Detta avsnitt fokuserar på ett antal utvalda nyckeltal som till viss del beskriver barns och ungas livssituation. Data har hämtats från Kolada¹¹ (kommun och landstingsbasen) samt från kommunernas redovisning av aktualiseringar till socialtjänsten.

Redovisningen omfattar nyckeltal för år 2016 pga. att Kolada har en viss eftersläpning i redovisningen av data från SCB (Statistiska centralbyrån) och Socialstyrelsen.

Tabell 14. Socialtjänstdata och nyckeltal strukturella förhållanden. 2015 och 2016. Kommuner, länet och riket. Andel barn och unga, 0–20 år.

	Aktualiserad socialtjänsten, andel barn, unga 0–20 år (%)*		Social utredning, andel barn, unga (%)*		Öppna insatser socialtjänst, andel barn, unga (%)**		Placerade på HVB hem, antal /1000 invånare 0-20 år**		Placerade i familjehem antal /1000 invånare 0-20 år**		Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta familjer, andel (%)**	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Sandviken	9,8	8,0	4,4	4,5	2,5	2,3	2	3	9	10	12,9	13,6
Gävle	10,9	9,6	3,5	5,1	1,2	1,3	3	4	8	9	11,7	12,3
Söderhamn	11,8	11,8	6,0	5,5	2,0	2,6	4	7	10	10	13,7	12,6
Bollnäs	8,7	7,6	4,6	3,0	2,2	1,9	3	4	11	10	12,4	12,1
Ovanåker	7,8	6,8	3,9	4,4	2,5	1,5	2	3	3	4	10,0	11,3
Ljusdal	13,1	11,5	7,6	7,5	2,9	2,9	4	3	14	11	10,5	12,0
Hudiksvall	11,6	11,8	5,9	6,9	1,4	1,5	2	3	12	10	8,8	10,3
Hofors	8,5	9,6	3,7	4,2	0,4	0,7	2	3	10	9	12,3	14,3
Ockelbo	9,7	11,2	5,0	7,9	2,2	***	4	4	7	6	11,2	13,1
Nordanstig	9,9	8,9	5,5	4,0	1,5	1,4	2	4	4	4	8,8	10,3
Länet ¹²	10,6	9,7	4,6	5,2	1,9	1,8	3	4	9	8	11,2	12,2
Riket ¹³	-	-	-	-	1,3	1,4	3	3	6	6	9,0	9,6

*Data från aktualiseringar (ansökan, anmälan) till länets socialtjänster, 2016, unika barn och unga.

**Data från Kolada.

***Sekretess.

För 2016 framgår att antalet aktualiserade (ansökan eller anmälan) unika barn och unga (0–20 år) till länets socialtjänster motsvarar närmare 11 % (10,6 %) av andelen barn och unga i länets kommuner. Andelen barn och unga som blev föremål för en social utredning motsvarar närmare 5 % (4,6 %) och 2 % (1,9 %) erhöi behovsprövade individuella öppna insatser inom socialtjänsten. Antal barn och unga i länet som placerades på HVB under 2016 uppgick till 3 per 1000 invånare och antal barn och unga som placerade i familjehem uppgick till 9 per 1000 invånare 0–20 år (tabell 14).

I jämförelse mellan 2015 och 2016 har andelen barn och unga som aktualiserats till socialtjänsten i länet ökat. Vi noterar en minskning mellan åren av andelen barn och unga som blivit föremål för social utredning och en viss ökning av barn som erhåller öppna insatser inom socialtjänsten. En minskning mellan 2015 och 2016 noteras i länet för antalet barn som placerats på HVB samt en ökning av barn som placerats i familjehem (tabell 14).

¹¹ Kolada. Barn och unga i fokus. www.kolada.se.

¹² Gävleborgs län ovägt medel.

¹³ Alla kommuner i riket, vägt medel.

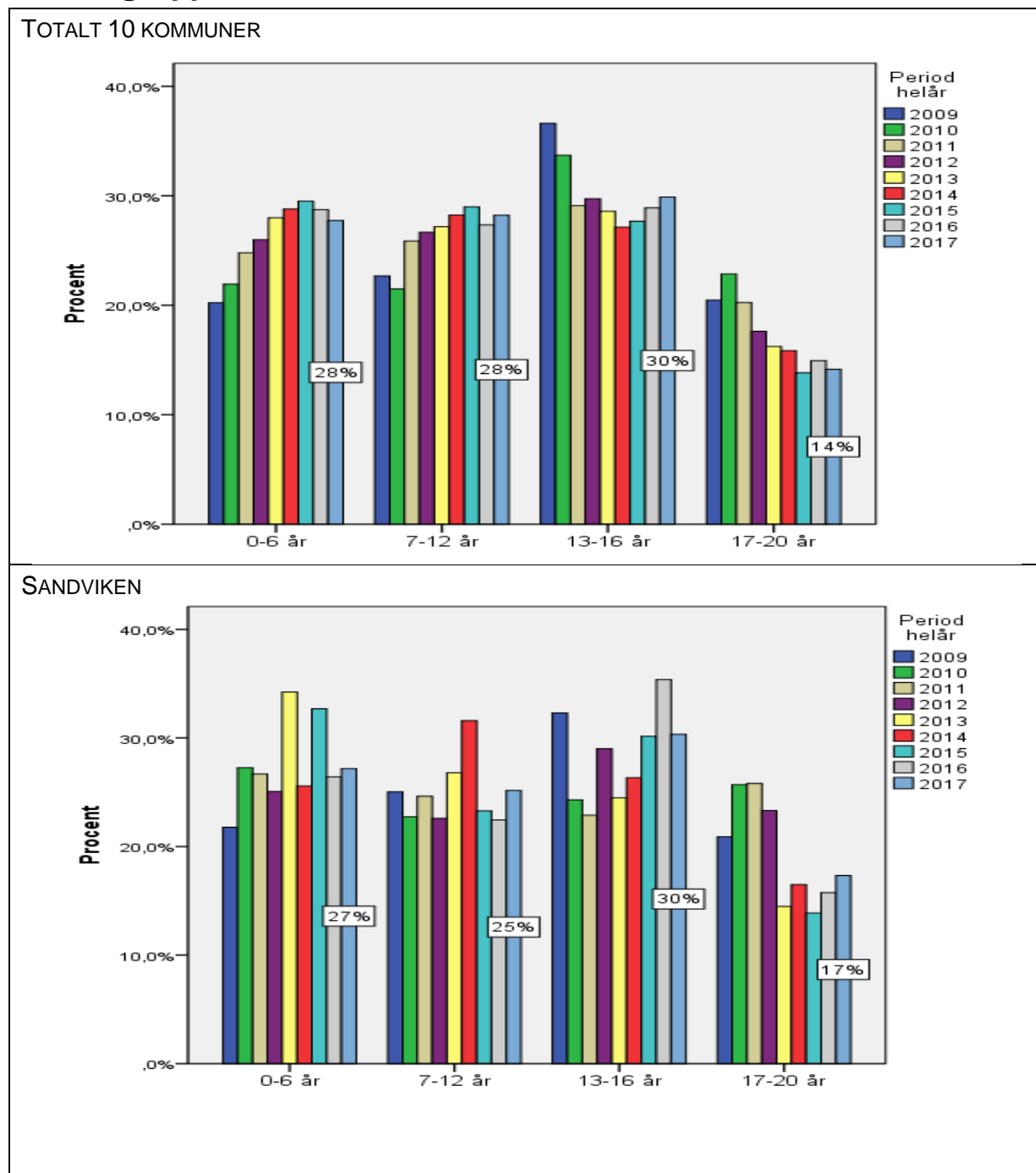
För riket (alla kommuner) noteras att drygt 1 % (1,3 %) av andelen barn och unga 0–20 år erhöll behovsprövade öppna insatser. Vad gäller barn och unga i heldygnsvård för riket noteras att 3 per 1000 placeras på HVB samt 6 per 1000 placeras i familjehem (tabell 14).

I jämförelse mellan länet och riket noteras en större andel barn och unga i öppna insatser inom socialtjänsten samt fler barn och unga placerades i familjehem i länet än riket. Antalet barn och unga placerade i HVB i länet är dock jämförbara med riket. Förhållandevis stora skillnader med riket föreligger vad gäller andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer, för länet noteras drygt 11 % av barnen i jämförelse med 9 % för riket (även om andelen i länet har sjunkit från 12 till 11 % mellan 2015 och 2016) (tabell 14).

Vad gäller skillnader mellan kommunerna i länet föreligger störst skillnader i antalet barn som placeras i familjehem samt andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer (tabell 14).

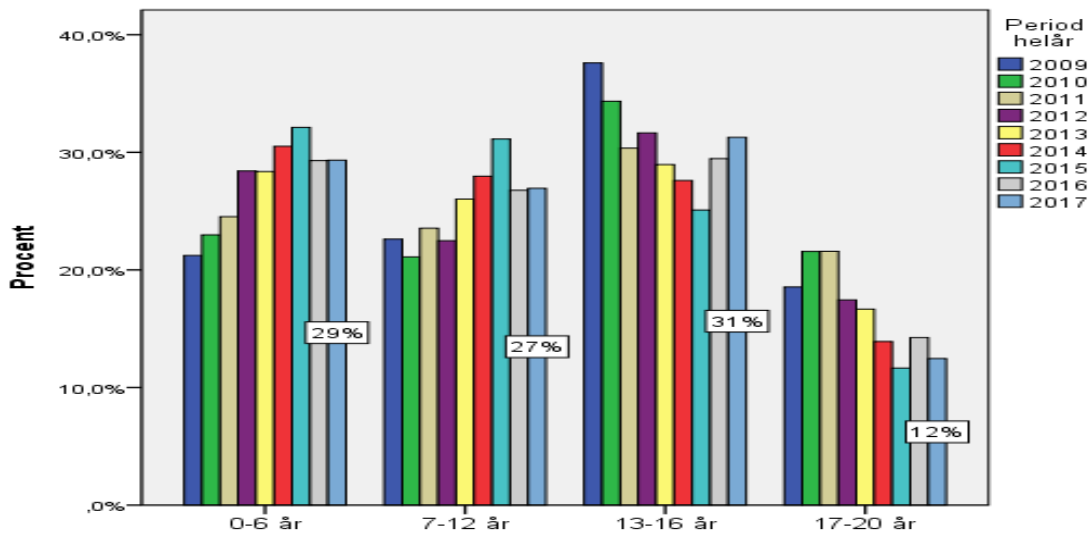
Aktualiserade ärenden till socialtjänsten. Kommunredovisning. Barn och ungdom 0–20 år. Period; 2009–2017¹⁴

Åldersgrupp

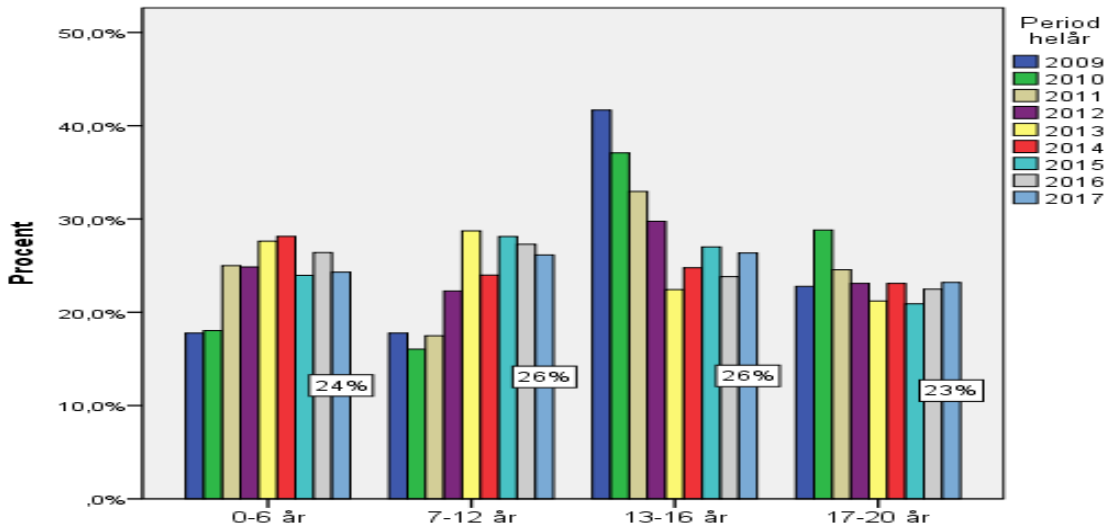

¹⁴ Totalt, ej unika barn och unga.

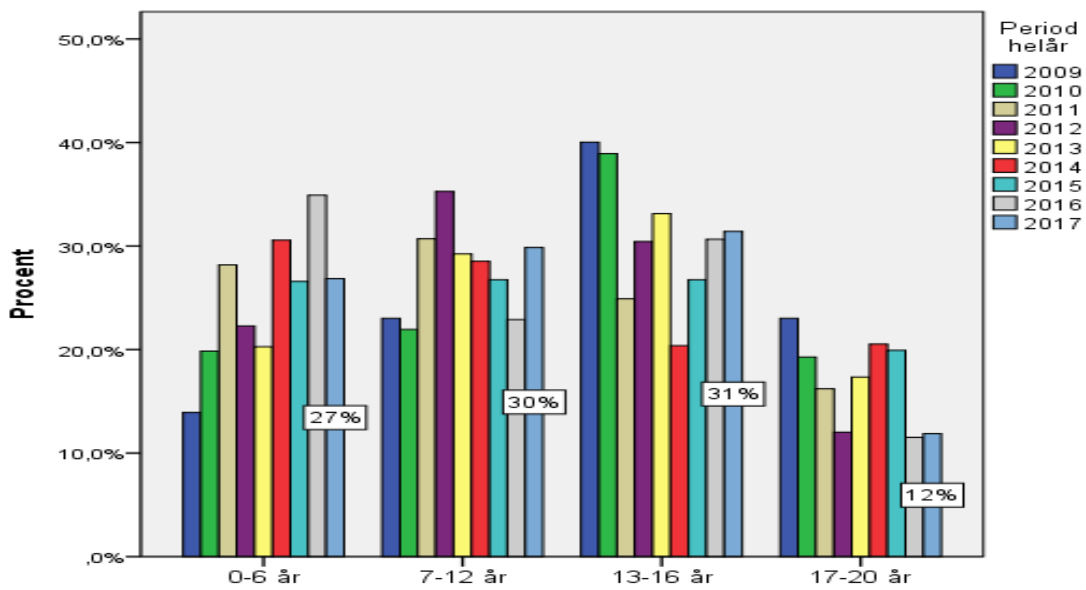
GÄVLE

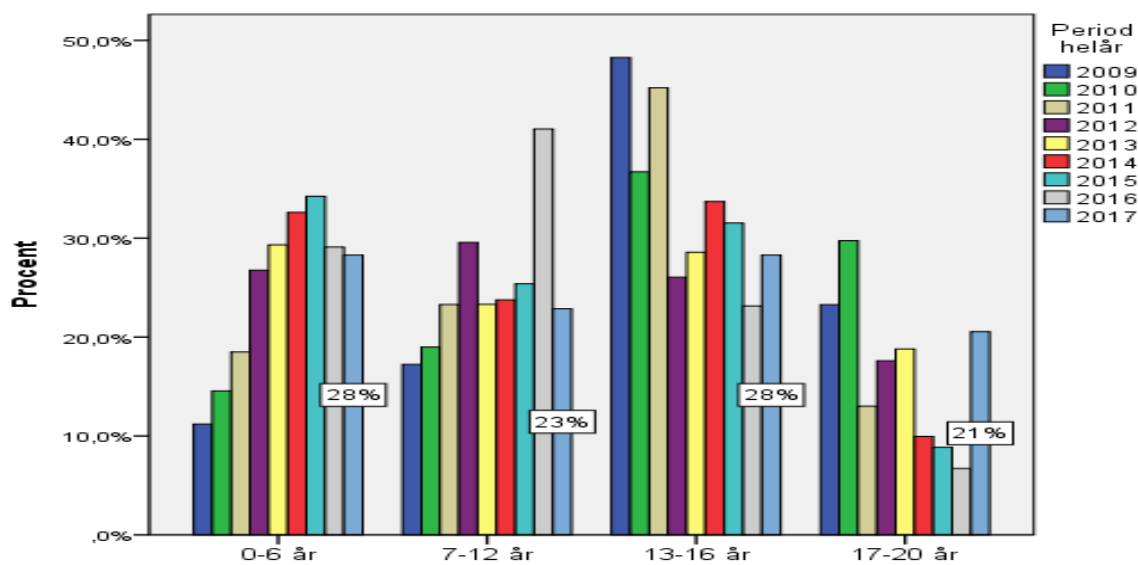
SÖDERHAMN

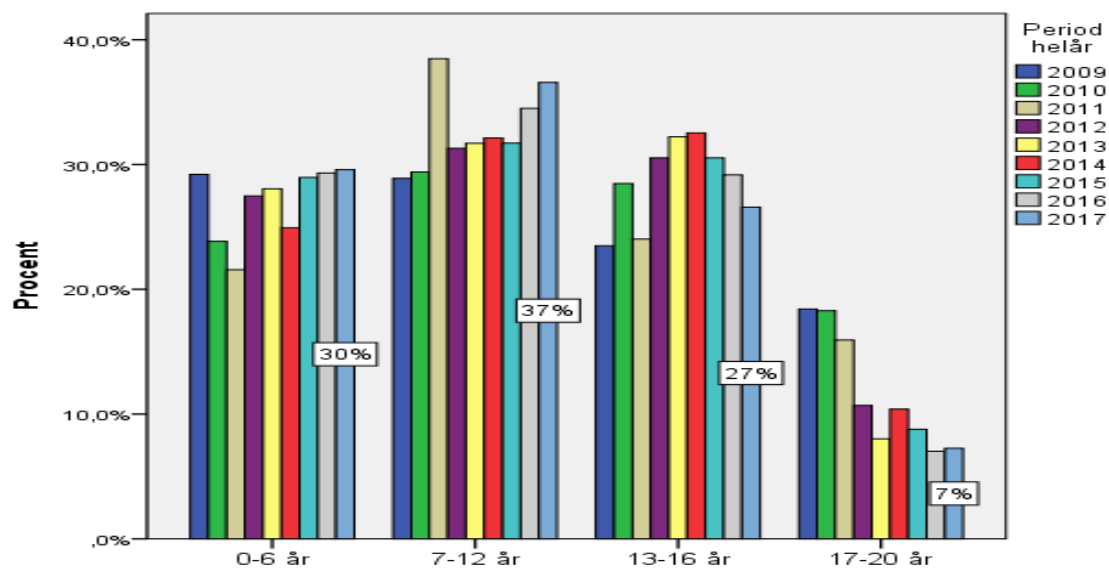
BOLLNÄS

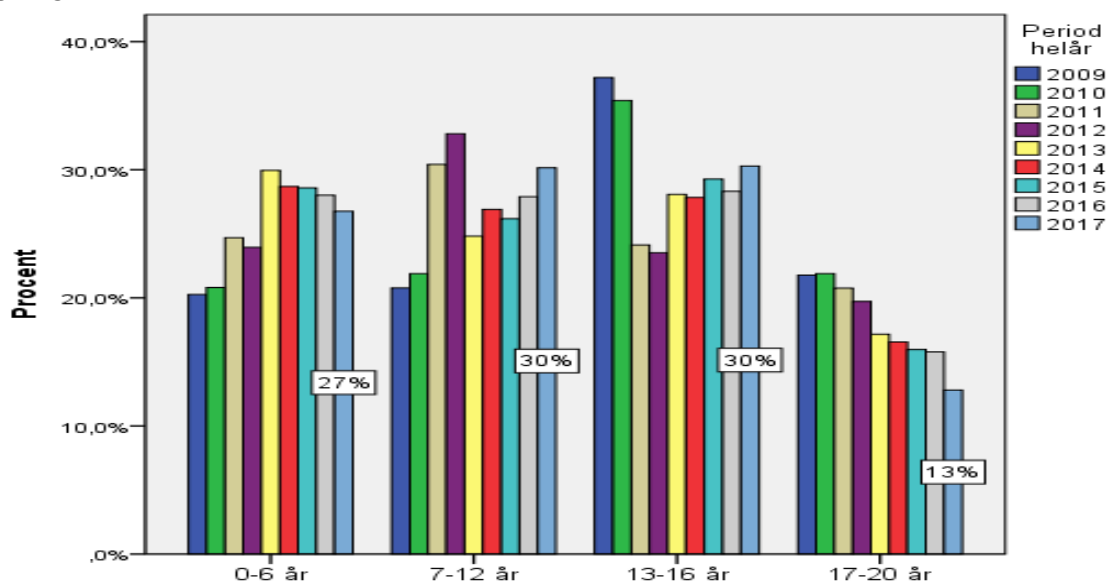
OVANÅKER

LJUSDAL

HUDIKSVALL

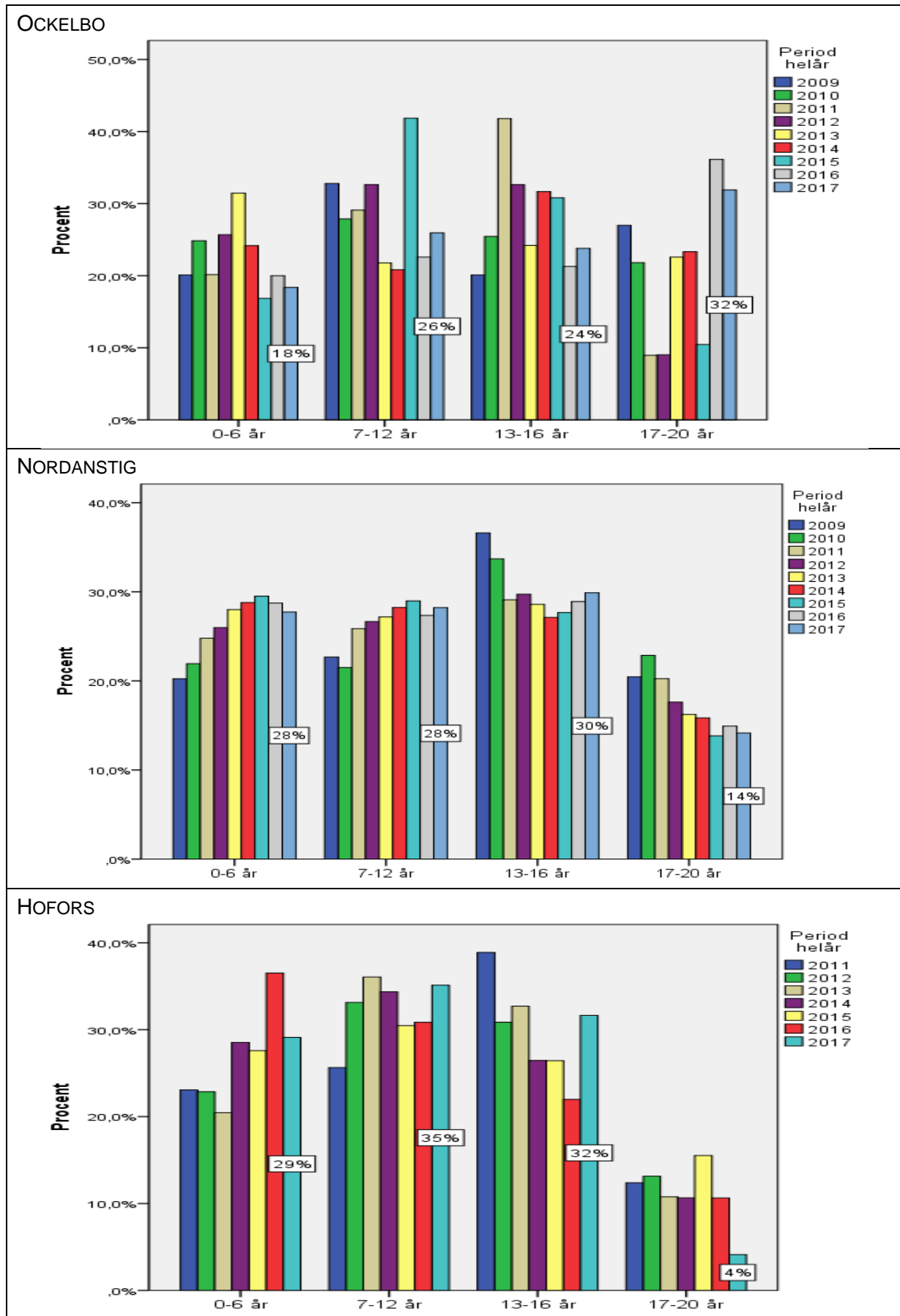

Diagram 6. Åldersgrupper. 10 kommuner. 2009–2017. Procent.

Orsak till anmälan¹⁵

Tabell 16. Anmälningsorsak. 10 kommuner. 2009–2017. Procent.

TOTALT									
	Period helår, %								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Psykisk ohälsa hos barnet	4	3	3	3	4	4	4	4	5
Beteendeproblem	15	17	14	14	11	10	11	11	12
Skolproblem	4	3	3	3	3	3	3	4	4
Relationsproblem i familjen	5	6	6	7	7	7	8	6	7
Förseelse	12	8	8	6	5	3	2	4	3
Egen brottslighet/kriminalitet	9	9	7	6	4	4	4	3	4
Eget missbruk	4	5	4	4	4	5	4	4	4
Omsorgssvikt	35	38	43	44	47	48	49	49	44
Utsatt för övergrepp	6	5	5	6	7	7	8	6	7
Våld i familjen	7	6	7	7	7	8	8	8	9
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

SANDVIKEN									
	Period helår, %								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Psykisk ohälsa hos barnet	5	5	4	5	5	5	3	5	5
Beteendeproblem	16	12	12	7	5	10	9	14	14
Skolproblem	5	4	4	3	6	5	4	4	3
Relationsproblem i familjen	6	9	11	8	9	7	11	7	8
Förseelse	3	2	1	4	1	1	1	5	2
Egen brottslighet/kriminalitet	8	10	8	6	3	1	3	3	3
Eget missbruk	5	4	5	4	4	3	1	1	3
Omsorgssvikt	40	38	43	46	50	46	50	39	44
Utsatt för övergrepp	9	7	4	8	8	8	7	8	5
Våld i familjen	5	10	9	9	9	13	10	11	13
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁵ Ingår även begäran om yttranden (åklagare/domstol, polis).

Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp

Tabell 17. Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp. 10 kommuner. 2014–2017.
Procent.

TOTALT 10 KOMMUNER				
	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	93	89	91	92
Anmälan	52	47	57	59
Yttrande	96	95	99	100
Överflyttning av ärende	57	36	68	50
Totalt	55	51	61	63

SANDVIKEN				
	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	96	91	95	98
Anmälan	51	49	59	63
Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	100	–	60	100
Totalt	55	53	62	68

GÄVLE				
	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	90	88*	86	81
Anmälan	50	57*	57	59
Yttrande	99	100	100	100
Överflyttning av ärende	50	44	64	14
Totalt	53	49	61	61

* Procentandelen för 2016 har justerats i årets rapport.

SÖDERHAMN				
	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	97	97	89	100
Anmälan	53	53	47	58
Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	100	100	100	–
Totalt	56	59	53	64

BOLLNÄS				
	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	91	99	89	91
Anmälan	54	53	40	43
Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	–	–	100	–
Totalt	57	59	46	48

OVANÅKER				
	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	58	56	59	42
Yttrande	100	–	–	100
Totalt	61	58	61	48

LJUSDAL

	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	94	91	97	91
Anmälan	61	62	69	69
Yttrande	89	68	100	100
Överflyttning av ärende	100	50	100	100
Totalt	63	63	72	70

HUDIKSVALL

	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	99	94	99	99
Anmälan	55	60	66	67
Yttrande	92	100	100	100
Överflyttning av ärende	0	33	60	–
Totalt	59	63	68	71

OCKELBO

	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	100	100	96	100
Anmälan	54	56	73	60
Yttrande	100	–	67	100
Överflyttning av ärende	–	–	–	–
Totalt	60	60	76	66

NORDANSTIG

	Inleda utredning, %			
	2017*	2016	2015	2014
Ansökan	95	100	100	100
Anmälan	55	57	49	46
Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	100	100	–	100
Totalt	60	62	54	55

* Anger genomsnittlig procentandel för perioden 2009-2016. Pga. felkodning av 2017 års data.

HOFORS

	Inleda utredning, %			
	2017	2016	2015	2014
Ansökan	81	100	100	100
Anmälan	55	37	46	40
Yttrande	-	100	100	100
Överflyttning av ärende	–	–	–	100
Totalt	58	43	53	48

Sammanfattande slutsatser och reflexioner

Sammanställningen av statistik för aktualiseringar (ansökan, anmälan) från de tio kommunernas socialtjänster i Gävleborgs län under helåret 2017 ger ett unikt jämförelsematerial och att jämförelser nu kan göras över tid (2009–2017) gör materialet än mer intressant.

För 2017 inkom 11 405 aktualiseringar rörande barn och unga 0–20 år till socialtjänsten i länets tio kommuner. De allra flesta aktualiseringarna rör anmälningar (91 %) och andelen ansökningar är 7 %.

Antalet unika barn (0–17 år) som anmäls till länets kommuners socialtjänster år 2017 motsvarar 11 % av alla barn och unga i länets kommuner. Om vi delar upp anmälningar utifrån åldersgrupper noteras att anmälningar av de allra yngsta barnen (0–6 år) motsvarar närmare 9 % av andelen barn 0–6 år i länet.

Det totala antalet aktualiseringar (ansökan och anmälan) ökade med 5 % i länet mellan 2016 och 2017 och *ökningen utgörs helt av antalet anmälningar*. Under perioden 2009 och 2017 har det totala antalet aktualiseringar i länet ökat med 96 %. En fortsatt tydlig trend över tid är att antalet *anmälningar* ökar medan *ansökningarna* minskar.

Antalet anmälningar till kommunernas socialtjänster ökade med 7 % mellan 2016 och 2017 och i ett längre tidsperspektiv (2009 och 2017) noteras en ökning med 117 %. Vid en jämförelse mellan kommunerna föreligger det förhållandevis stora skillnader i utvecklingen av antalet anmälningar över tid.

Vad gäller utvecklingen av *antalet unika barn* som aktualiserats till socialtjänsten (ansökan, anmälan) mellan 2016 och 2017, finner vi att antalet barn ökade med 2 % i länet. I jämförelse mellan 2009 och 2017 har antalet unika barn ökat med 47 %. Kommunernas socialtjänster i länet, kommer alltså i kontakt med allt fler barn och ungdomar över tid.

Det som främst har förändrats över tid är att antalet anmälda *yngre barn* (0–12 år) till socialtjänsten har ökat. Mellan 2009 och 2017 har antalet anmälda barn 0–6 år ökat med 120 % och barn i 7–12 år med 108 %. I jämförelse med barn i åldersgruppen 13–16 år där vi noterar en ökning med 21 % under samma period.

I och med att allt yngre barn anmäls till socialtjänsten handlar anmälningsorsaken alltmer om olika brister i barnens hemförhållanden (omsorgssvikt, våld i familjen, övergrepp mot barn, relationsproblem i familjen) och allt mindre om beteendeproblem (kriminalitet, utagerande). 44 % av anmälningarna i länet handlar om brister i omsorg om barnet (omsorgssvikt).

Bland länets tio kommuner 2017 står polisen för flest antal aktualiseringar (anmälningar), följt av skolan och socialtjänsten. Av det totala antalet aktualiseringar kommer 12 % från privatpersoner och 9 % från anhöriga till det aktuella barnet och dess familj. 6 % är ansökningar från familjen eller den enskilde (en myndig ungdom).

I ett nioårsperspektiv visar vår sammanställning att vilka barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten är relativt stabilt vad gäller kön, det är något fler pojkar än flickor som kommer i kontakt med socialtjänsten, även om andelen flickor ökar något över tid. Barnen är i genomsnitt drygt 10 år när de aktualiseras.

En sammanställning av socioekonomiska nyckeldata för länets 10 kommuner visar att länet i jämförelse med riket har en högre andel barn som erhåller öppna insatser inom socialtjänsten och fler barn som placeras i familjehem. Länets kommuner har i jämförelse med riket en högre andel av barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer.

Sedan 2009, då länet påbörjade sammanställningar av aktualiseringarna, har antalet anmälningar av barn och unga till socialtjänsten ökat för varje år. Det är mycket som talar för ökningen inte enbart kan förklaras av förändrade ålderskullar (se diagram 5). Viss forskning pekar på att den största förklaringen till ökningen är hur anmälningar till socialtjänsten görs och tas emot. Socialtjänstens organisering och kapacitet, graden av samverkan med andra myndigheter/verksamheter samt graden av tillgänglighet gentemot allmänheten är viktiga faktorer som påverkar utvecklingen av anmälningar (se t.ex. Wiklund 2006 samt 2008).

Möjliga delförklaringar till ökningen av anmälningarna i länet kan vara ett ökat fokus hos myndigheter rörande anmälningsplikten samt en utökad samverkan med socialtjänsten som har sin grund i lokala initiativ och förändringar i lagstiftningen.¹⁶

Anmälningar från anhöriga och privatpersoner utgör 23 % av det totala antalet anmälningar 2017.¹⁷ Antalet anmälningar från barnets nätverk och andra privatpersoner har även ökat varje år sedan 2009. En bidragande faktor till ökningen kan vara förbättrad information på kommunernas webbsidor om hur man ska gå tillväga som privatperson för att anmäla samt om hur socialtjänsten agerar efter en inkommen anmälan.¹⁸

---

¹⁶ Som exempel, ändringar HSL och SoL 2010 att kommun och landsting är skyldiga att ha överenskommelser om samarbete när det gäller barn och unga med psykisk ohälsa.

¹⁷ 2017: Totalt antal anmälningar; 10 422, varav 2349 från anhöriga/privatpersoner.

¹⁸ SKL's årliga undersökningar, om tillgängligheten på kommunens webbsidor, kan vara en pådrivande faktor för förbättringar.

Referenser

- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2016). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2016:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2015). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2015:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2014). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2014:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2013). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2013:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2012). *Att dokumentera socialtjänstens insatser – Att kategorisera anmälningsorsak för omsorgssvikt*. Arbetsrapport 2012:2. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2011). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2011:3. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2010). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2010:5. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2009). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2009:4. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Andershed, H. & Andershed, A-K. (2005), *Normbrytande beteende i barndomen*. IMS, SIS. Stockholm: Gothia förlag.
- Jacobsson, L. (2011). *Tidiga insatser föräldra-barnrelation/anknytning – slutrapport*. Örebro: Örebro Läns Landsting & Regionförbundet Örebro.
- Kommun och landstingsdatabasen. www.kolada.se.
- Lagerberg, D. & Sundelin, C. (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn*. Centrum för utvärdering av socialt arbete. Göteborg: Gothia förlag.
- Nilsson, L. & Wiedel, D.O. (2016). *Tidiga insatser i förskolan: Erfarenheter från ett utvecklingsarbete i Vara kommun*. Vara: Vara Kommun & Högskolan Väst.
- Nilsson, I. (2011). *Helhetssyn och långsiktighet – strategier baserat på ekonomiskt tänkande*. Skandia försäkringsaktiebolag: Tryck och Rit.
- SCB, (2014). *Befolkningsutvecklingen*. www.scb.se.
- SCB, (2013). *Barn och familjestatistik*. www.scb.se.
- Socialstyrelsen, (2017). Bilaga 2: *Variabler för systematisk uppföljning*. Informations-specifikation för BBIC 3.1. Barns behov i centrum.
- Socialstyrelsen, (2014). *Systematisk uppföljning*. Juni 2014.
- Socialstyrelsen, (2013). *Tidiga insatser mot psykisk ohälsa hos små barn*. Augusti 2013.
- Socialstyrelsen, (2013). *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Augusti 2013.

- Socialstyrelsen, (2012). *Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga*. www.socialstyrelsen.se, Mars 2012.
- Sundell, K. m.fl. (2004). *Socialtjänstens barn*. FoU rapport 2004:4. Stockholm: Stockholms socialtjänstförvaltning: FoU-enheten.
- Sundell, K. & Egelund, T. m.fl. (2007). *Barnavårdsutredningar – en kunskapsöversikt*. IMS. Växjö: Gothia förlag.
- Sveriges kommuner och landsting (SKL), (2013). *Barn och unga här, nu och framåt*.
- Svärd, V. (2016). Children at risk? Hospital Social Workers and their Colleagues' Assessment and Reporting Experiences. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Ulmanen, P. & Andersson, G. (2006). *Svensk social barnavård ur ett könsperspektiv 1993–2003*. SiS-rapport. www.stat-inst.se.
- UNICEF, (2014). *I välfärdens utkant*. UNICEF Sverige. Kaplan RM, 2014. www.unicef.se.
- Wiklund, S. (2006). *Den kommunala barnavården – om anmälningar, organisation och utfall*. Avhandling. Stockholm: Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete. Edsbruk: Akademitryck AB.
- Wiklund, S. (2008). Individ- och familjeomsorgens barnavårdsarbete, i Bergmark, Lundström, Minas & Wiklund (red.). *Socialtjänsten i blickfånget. Organisation, resurser och insatser. Exempel från arbete med barn och ungdom, försörjningsstöd, missbruk*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Åsbrink, P. (2017). Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. FoU rapport 2017:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.

Bilaga 1. Aktualiserings- och bakgrundskoder

Följande förslag har tagits fram i samarbete med referensgruppen samt mot bakgrund av annan kompletterande kunskap som erhållits genom dialog med externa forskare samt studier av forskningslitteratur.

<p><u>Aktualiseringstyp</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ansökan – Anmälan – Yttrande (t ex remiss) – Överflyttning av ärende (från annan kommun/socialtjänst) 	<p><u>Barnet/den unge</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Födelseår/personnummer; omvandlas till löpnummer om ärendet inte går till utredning¹⁹ – Kön
<p><u>Aktualiserat från</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Den enskilde/sökande – Förälder/vårdnadshavare – Anhörig – Annan privatperson (anonym eller namngiven) – Förskola – Skola – Hälso- och sjukvård – Socialtjänsten (ex. officio, egen kännedom) – Polisen – Åklagare/domstol – Annan kommun – Övrigt (t ex myndigheter, organisationer, arbetsgivare) 	<p><u>Familjesituation (vårdansvar)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Biologisk familj (inkl. adoptivfamilj) – Biologisk förälder + styvförälder – Ensamstående mamma – Ensamstående pappa – Växelvis boende hos mamma/pappa – Eget boende – Annan familjesituation (t.ex. stadigvarande vistelse hos släkt/anhöriga, familjehem/ jourhem, institution) <p><u>Alternativt Hushållsbild (familjetyp):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ensamstående med barn – Gifta/sammanboende med barn – Eget boende
<p><u>Aktualiseringsskäl (ange ett skäl och endast vid anmälan)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Psykisk ohälsa hos barnet – Beteendeproblem – Skolproblem – Relationsproblem i familjen – Förseelse – Egen brottslig verksamhet/kriminalitet – Eget missbruk – Omsorgssvikt – Utsatt för övergrepp – Våld i familjen 	<p><u>Social utredning eller ej</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – beslut om att öppna social utredning – beslut om att ej öppna social utredning <p>(beslut som fattas i aktualiseringsbild i verksamhetssystemet)</p>

¹⁹ I syfte att följa upp ärenden över tid. Omvandling till löpnummer är tekniskt möjligt men används ännu inte i de olika verksamhetssystemen.

Begreppsdefinitioner – aktualiseringsskäl²⁰

Psykisk ohälsa hos barnet

Rör psykisk ohälsa hos barnet/ungdomen av mer eller mindre allvarlig art. Handlar om främst två underkategorier:

- 1) *Psykisk ohälsa/funktionshinder konstaterat*, ex. genom rapporterad diagnos eller via samråd med hälsovård.
- 2) *Psykisk problematik förmodad*, pga. uppvisad, oro, nedstämdhet, depression, uppförandestörning.

Beteendeproblem

Kan ses som ett samlingsbegrepp för en ”stökig” social situation för ett barn/ungdom som ex. innefattar utagerande (allvarliga konflikter med kamrater och andra vuxna), riskfyllt sexuellt beteende, alkohol och drogbruk i mindre skala, vistas i kriminella miljöer. Vanligt att flera problemområden förekommer parallellt.

Skolproblem

Rör barnets/ungdomens situation på skolan, ex. om problem i relationer till andra barn (mobbar eller mobbas) och vuxna, skolk eller skolvägran.

Relationsproblem i familjen

Konflikter mellan familjemedlemmar.

Förseelse

Rapporterat snatteri, klotter, mindre förseelser, mindre allvarligare lagöverträdelser, LOB.

Egen brottslig verksamhet/kriminalitet

Mer allvarligare lagöverträdelser, ex. stöld, skadegörelse, misshandel, inbrott, trafikbrott, vapeninnehav. Lagförda brott eller sådana brott som förväntas leda till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse.

Eget missbruk

Mer uttalat och allvarligare bruk av alkohol och droger. Ett bruk som negativt påverkar ungdomens sociala situation (skolan, familjerelationer), fortsatt bruk trots erfarenheter av negativa konsekvenser.

Omsorgssvikt (brister i omsorgen)

Ett samlingsbegrepp som rör brister i hemmiljön, pga. missbruk eller psykisk sjukdom hos förälder/drar, brister i fostrarförmåga hos föräldrar pga. bristande tillsyn (försummelse, vanvård) och övervakning eller hårda och auktoritära uppfostringsmetoder.

Utsatt för övergrepp

Utsatt för fysiskt eller psykiskt våld, kränkningar, sexuella övergrepp.

Våld i familjen

Våld mellan vuxna familjemedlemmar. Barnet tvingas bevittna (se eller höra) våld i sin närmiljö eller leva i en miljö där våld eller hot förekommer ofta.

²⁰ Andershed, H. & Andershed, AK. (2005); Lagerberg, D. & Sundelin, C. (2000); Sundell, K. m.fl. (2014); Sundell K. & Egelund T. m.fl. (2007); Ulmanen, P. & Andersson, G. (2006).

Bilaga 2. Tabeller

Tabell 1. Andel aktualiseringar som omfattar barn och ungdomar 0–20 år två ggr eller fler 2017. 10 kommuner. Jämfört 2016. Antal och procent.²¹

	Unika barn 2017	Aktualiseringar två ggr eller fler 2017	Totalt	Andel två ggr/ fler 2017 %	Andel två ggr/ fler 2016 %
Sandviken	904	296	1200	25	20
Gävle	2620	1982	4602	43	41
Söderhamn	737	621	1358	46	41
Bollnäs	588	313	901	35	35
Ovanåker	204	54	258	21	26
Ljusdal	497	233	730	32	22
Hudiksvall	936	540	1476	37	40
Hofors	188	128	316	41	36
Ockelbo	130	55	185	30	28
Nordanstig	230	149	379	39	34
Totalt	7034	4371	11405	38	36

Tabell 2. Åldersgrupp. Aktualiseringar. 10 kommuner. 2009–2017. Antal.

	Period helår									Totalt
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
0–6 år	1178	1321	1523	1630	2039	2441	2734	3082	3151	19099
7–12 år	1320	1295	1589	1672	1980	2394	2685	2933	3207	19075
13–16 år	2131	2030	1788	1865	2082	2300	2564	3100	3396	21256
17–20 år	1191	1377	1244	1105	1182	1343	1281	1602	1608	11933
Totalt	5820	6023	6144	6272	7283	8478	9264	10726	11362	71372

²¹ Mätning görs varje halvår om andelen aktualiserade barn två ggr eller fler. Notera att i tabell på helår så kan ett och samma barn förekomma båda perioder halvår.

Tabell 3. *Kön. 10 kommuner. 2009–2017.
Antal och Procent.*

	Kön		Totalt
	Pojke	Flicka	
2009	3312	2512	5824
	57 %	43 %	100 %
2010	3524	2495	6019
	59 %	41 %	100 %
2011	3484	2657	6141
	57 %	43 %	100 %
2012	3584	2688	6272
	57 %	43 %	100 %
2013	4083	3224	7307
	56 %	44 %	100 %
2014	4700	3784	8484
	55 %	45 %	100 %
2015	4981	4370	9352
	53 %	47 %	100 %
2016	5794	5021	10816
	54 %	46 %	100 %
2017	6271	5085	11356
	55 %	45 %	100 %
Totalt	39743	31869	71612
	55 %	45 %	100 %

Tabell 5. Orsak till anmälan. 10 kommuner. 2009–2017. Antal och Procent.

	Period helår									Totalt
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Psykisk ohälsa hos barnet	174	168	176	176	253	334	355	382	534	2552
	4 %	3 %	3 %	3 %	4 %	4 %	4 %	4 %	5 %	4 %
Beteendeproblem	743	889	749	799	731	776	900	1085	1308	7980
	15 %	17 %	14 %	14 %	11 %	10 %	11 %	11 %	12 %	12 %
Skolproblem	193	164	151	179	208	266	274	349	423	2207
	4 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	4 %	4 %	3 %
Relationsproblem i familjen	246	307	337	379	474	503	657	647	790	4340
	5 %	6 %	6 %	7 %	7 %	7 %	8 %	6 %	7 %	7 %
Förseelse	570	412	408	320	309	265	184	447	361	3276
	12 %	8 %	8 %	6 %	5 %	3 %	2 %	4 %	3 %	5 %
Egen brottslighet/kriminalitet	459	448	384	340	289	329	357	340	461	3407
	9 %	9 %	7 %	6 %	4 %	4 %	4 %	3 %	4 %	5 %
Eget missbruk	180	251	219	188	283	353	320	441	420	2655
	4 %	5 %	4 %	3 %	4 %	5 %	4 %	4 %	4 %	4 %
Omsorgs- svikt	1727	1961	2315	2436	3088	3649	4155	4847	4629	28807
	35 %	38 %	43 %	44 %	47 %	48 %	49 %	49 %	44 %	45 %
Utsatt för övergrepp	274	264	293	312	431	514	641	607	696	4032
	6 %	5 %	5 %	6 %	7 %	7 %	8 %	6 %	7 %	6 %
Våld i familjen	332	333	382	394	466	643	687	809	974	5020
	7 %	6 %	7 %	7 %	7 %	8 %	8 %	8 %	9 %	8 %
Totalt	4898	5197	5414	5523	6532	7632	8530	9958	10596	64280
	100	100	100	100	100 %	100	100	100	100	100

Tabell 6. Beslut om social utredning. 10 kommuner. 2009–2017. Antal och Procent.

	Utredning eller ej		Totalt
	Inleda utredning	Ej inleda utredning	
2009	3393	2290	5683
	60 %	40 %	100 %
2010	3627	2391	6018
	60 %	40 %	100 %
2011	3557	2517	6074
	59 %	41 %	100 %
2012	3646	2616	6262
	58 %	42 %	100 %
2013	4457	2840	7297
	61 %	39 %	100 %
2014	5250	3136	8386
	63 %	37 %	100 %
2015	5706	3643	9349
	61 %	39 %	100 %
2016	5038	5735	10775
	47 %	53 %	100 %
2017	5600	5685	11285*
	50 %	50 %	100 %
Totalt	40702	30452	71154
	57 %	43 %	100 %

*Bortfall=120

Tabell 7. Antalet anmälda unika barn/ungdomar 0–17 år, åldersgrupper 2009–2017 till socialtjänsten, procentuell förändring -16–17 samt -09–17. 10 kommuner.

Åldersgrupp	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring 2016–2017 %	Förändring 2009–2017 %
0–6 år	837	912	993	1108	1246	1454	1707	1858	1844	- 1	+120
7–12 år	920	914	1008	1060	1230	1450	1675	1831	1916	+5	+108
13–16 år	1479	1318	1160	1087	1207	1310	1475	1662	1787	+8	+21
17 år	357	404	349	304	324	353	385	401	454	+3	+27
Totalt	3587	3551	3494	3560	3998	4561	5239	5752	6001	+4	+67

FoU-rapporter från

FoU Välfärd; Region Gävleborg

- 2008:1 Karin Tillberg Mattsson
Demensteamet i Gästrikland – en utvärdering.
- 2008:2 Annika Almqvist, Mia Reuterborg & Per Åsbrink
Utvärdering av familjecentraler i Gävleborg.
- 2008:3 Bengt Finn
Brukarnas behov i centrum – samverkan i GÄST-projektet kring personer med psykiska funktionshinder.
- 2009:1 Lena Aune
Slutrapport och utvärdering av projekt JämRum.
- 2009:2 Tillberg Mattsson & Elisabeth Norin
Att bli ledare för sina arbetskamrater – studie av Kompetensstegen i Gävleborg.
- 2009:3 Annika Almqvist
Utvärdering av en samverkansprocess – ProG-projektet i Bollnäs.
- 2009:4 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg under 2008.
- 2010:1 Jannie Pevik Fasth
Barnahus – en första delrapporten.
- 2010:2 Annika Almqvist
Självrespekt som väg ur våldet – utvärdering av Stickans gruppbehandling för män som utövat våld i nära relation.
- 2010:3 Annika Almqvist, Kaj Gustafsson, Ronnie Karlsson & Hanna Wickström
Unga vuxna utanför – kartläggning i Gävleborg.
- 2010:4 Lis Bodil Karlsson
Tryggare än så här kan det inte vara – en kvalitativ studie av Kvinnohemmet Rosen.
- 2010:5 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn o Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2009 i jämförelse med 2008.
- 2010:6 Inga Michaeli, Kaj Gustafsson & Karin Tillberg Mattsson
Utanför upptrampade stigar – en studie av förebyggande hembesök hos äldre i Gävleborg.
- 2011:1 Ann Lyrberg
Utbildning och kompetens inom missbruks- och beroendevården – en kartläggning bland personal i Gävleborgs län.
- 2011:2 Jannie Pevik Fasth
Träffpunkter för äldre – en studie av sociala mötesplatser i Hudiksvall, Söderhamn och Gävle.
- 2011:3 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2010 i jämförelse med 2009.
- 2011:4 Kaj Gustafsson
Utvärdering av Barnahus Gävleborg – slutrapport.
- 2011:5 Ann Lyrberg
Utvärdering av beroendemottagning i Bollnäs.
- 2012:1 Ingrid Nilsson & Karin Tillberg Mattsson
Ett redskap för brukarinflytande? – om möjligheter och dilemman i handikappomsorgens arbete med genomförandeplaner.
- 2012:2 Bengt Finn & Kristina Bromark
Återhämtning som ledstjärna – utvärdering av ”Hela vägens psykiatri Gästrikland”.
- 2012:3 Ann Lyrberg
Utvärdering av beroendemottagningen i Ljusdal.
- 2012:4 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2011 i jämförelse med perioden 2008–2010.

- 2012:5 Anna Karsbo
Bemötande av ensamkommande flyktingbarn i Gävleborgs län.
- 2012:6 Kaj Gustafsson
GBL och GHN-problematiken i Bollnäs kommun – en inventering av kunskaper, samverkansformer och behov av utvecklingsarbete.
- 2013:1 Ingrid Nilsson & Karin Tillberg Mattsson
Att tillgodose sociala behov för en skälig levnadsnivå – en studie av hemtjänst i Gävleborgs län.
- 2013:2 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2012 i jämförelse med perioden 2008-2011.
- 2013:3 Marie Löhman
Kontaktfamilj – till vem, varför och hur? Handläggare inom Socialtjänsten i samtliga kommuner i Gävleborgs län beskriver en av sina vanligaste tjänster riktad till barn och unga.
- 2013:4 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att öka kunskapen om barnen i gruppverksamheter.
- 2013:5 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Utvärdering av familjecentrum i Ljusdal.
- 2014:1 Kaj Gustafsson
GBL-missbruk i Bollnäs kommun – en studie av erfarenheter och upplevelser bland droganvändare och föräldrar.
- 2014:2 Ann Lyrberg
Barns och föräldrars behov av stöd i familjer med missbruk – en intervjustudie med föräldrar och personal inom missbruks- och beroendevården i Gävle, Hudiksvall och Ovanåkers kommuner i Gävleborg.
- 2014:3 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2013 i jämförelse med perioden 2008-2012.
- 2014:4 Kaj Gustafsson
Uppföljning av stöd- och behandlings-insatser till barn och familjer som varit aktuella på Barnahus Gävleborg – Vad hände med barnen?
- 2015:1 Kaj Gustafsson
Utvärdering av framtidssamtalet med unga lagöverträdare i Hudiksvalls kommun.
- 2015:2 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2014 i jämförelse med perioden 2009–2013.
- 2016:1 Ann Lyrberg
Öppenvårdsmottagning Våld i Nära Relationer – En utvärdering.
- 2016:2 Kaj Gustafsson
Arbetet med våld i nära relationer i Gävleborgs län – En bild av läget 2015.
- 2016:3 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2015 i jämförelse med perioden 2009-2014.
- 2016:4 Annika Almqvist & Inger Linblad
Samverkan om barn och ungdomar med komplex problematik. Utvärdering av projektet SAX i samarbete mellan Högskolan i Gävle och FoU Välfärd vid Region Gävleborg.
- 2017:1 Ann Lyrberg
En baslinjemätning av samverkansklimatet.
- 2017:2 Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2016 i jämförelse med perioden 2009–2015.
- 2017:3 Ann Lyrberg
Öppenvård i Gävleborg – En genomlysning av Gävleborgs kommuners öppna insatser inom missbruks- och beroendområdet.
- 2017:4 Johan Fagerberg
Spelmissbruk – En forskningsöversikt.

- 2018:1 Kaj Gustafsson
Utvärdering av den gemensamma socialjouren i Gävleborgs län.
- 2018:2 Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2017 i jämförelse med perioden 2009–2016.

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2017 i jämförelse med perioden 2009–2016

I Gävleborgs län pågår sedan flera år FoU-arbetet ”Att dokumentera insatser för barn och unga” med syftet att förbättra dokumentation och uppföljning inom socialtjänstens barn- och ungdomsarbete.

I FoU Rapporterna 2009:4, 2010:5, 2011:3, 2012:4, 2013:2, 2014:3, 2015:2, 2016:3 och 2017:2 presenterades arbetet och sammanställningar om aktualiseringsskedet redovisades, byggda på aggregerade individuella data tagna direkt ur socialtjänstens verksamhetssystem för 2009–2016. De frågor som kan besvaras med dessa data är: Vilka barn aktualiseras? Vem aktualiserar? Av vilken orsak? Hur stor del av aktualiseringarna utreds?

I denna rapport följs dessa frågor upp med sammanställda data för 2017. Jämförelser med motsvarande data för 2009–2016 görs läns- och kommunvis.

Beställ rapporten från:
gunilla.blom.lundqvist@regiongavleborg.se
Region Gävleborg, FoU Valfärd
Gävle sjukhus, ingång 11
801 87 Gävle
Tel: 026–65 02 68

FoU rapport 2018:2
ISSN: 1654-8272